МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра української літератури імені Михайла Возняка

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІВ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ҐУДЗИК» І «ҐУДЗИК–2»

Магістерська робота
студентки ІІ курсу
групи ФЛУм-21з
напрямку «035.Філологія»
(Українська мова та література)
Сопилюк Юлії Юріївни

Науковий керівник –
проф.Ірина Роздольська

Львів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ЖАНР РОМАНУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЖІНОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ 6

1.1. Роман як жанр, його різновиди та характерні особливості 6

1.2. Специфіка розвитку жіночої прози в Україні у пер. чверті XXI ст.... 16

1.3. Жанрові трансформації романістики І. Роздобудько у контексті розвитку жіночої літератури 26

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ РОМАНІВ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ҐУДЗИК» І «ҐУДЗИК – 2. ДЕСЯТЬ РОКІВ ПО ТОМУ» 35

2.1. Місце психологічної драми у творах «Ґудзик» і «Ґудзик 2» 35

2.2. Піджанр філософського роману і його риси в аналізованих творах .. 44

2.3. Наративи суспільно-політичного роману у творі «Ґудзик 2» 51

ВИСНОВКИ 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 62

ВСТУП

Ірен Роздобудько, як відома українська письменниця, відзначається своєю схильністю до експериментів із жанровими формами романів. Ця особливість її творчого підходу робить твори цікавими для аналізу та розуміння у контексті сучасної української літератури. Твори Роздобудько виходять щороку починаючи із 2000, тобто письменниця напрочуд активна та продуктивна в сфері літературного творчості. Її творчий доробок є також яскравим свідченням великого досвіду та вміння працювати над творами на професійному рівні, зачіпляючи найбільш важливі проблеми читача.

Дослідження жанрових особливостей романів Ірен Роздобудько «Ґудзик» (2005) та його продовження «Ґудзик-2. Десять років по тому» (2015) є актуальною темою в контексті української сучасної літератури. Романи цієї письменниці визнані важливими явищами літературного життя. Перший роман класифікуємо як психологічна драма із елементами філософського роману, адже акцент робився на внутрішньому світі персонажів і їхніх психологічних конфліктах. Однак, роман «Ґудзик-2» переходить ці рамки, більше зосереджуючись на суспільних та політичних аспектах життя українців у період Революції гідності та на виправленні помилок минулого.

Об'єкт дослідження – романи Ірен Роздобудько «Ґудзик», «Ґудзик-2. Десять років по тому» у контексті жіночої української літератури.

Предмет дослідження – жанрова своєрідність романів Ірен Роздобудько «Ґудзик», «Ґудзик-2. Десять років по тому».

Дослідження роману як жанру є важливим завданням літературознавців сучасності. Н. Бернадська вивчала жанрову еволюцію українського роману, оприлюднивши 2004 року монографію «Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція»[1]. Привертають увагу і дослідження

[1] Бернадська Н. І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія. Київ : Академвидав, 2004. – 368 с.

Т. Бовсунівської «Жанрові модифікації сучасного роману»[2], що було видане 2015 року. Своєю чергою М. Васьків[3] досліджує морфологію роману та його жанрові різновиди, аналізує будову творів вказаного жанру та вивчає різні типи романів.

Дослідники вдосконалюють наше розуміння і творчості Ірен Роздобудько з різних ракурсів. Наприклад, Н. Акулова[4] досліджує роман «Якби» та вказує на те, як письменниця втілює пам'ять про минуле у структурі твору, впливаючи на сприйняття його читачами.

З іншого боку, І. Бородій[5] аналізує функціонування лексем, що означають любов, у романі «Зів'ялі квіти викидають», розглядаючи, які слова та вирази використовуються для передачі теми любові. Крім цього, Л. Марчук [6] розглядає візуалізацію філософії чуттєвого сприйняття у вказаному романі, досліджуючи, як авторка виражає філософські ідеї через образи та сюжетні елементи твору.

Я. Голобородько[7], у свою чергу, звертає увагу на так зване «художнє IQ» Ірен Роздобудько, аналізуючи інтелектуальні аспекти її творчості та розглядаючи, які ідеї та концепції вкладені в її твори. Із останніх творів авторки Л. Горболіс[8] досліджує музику як смислову домінанту в романі «Прилетіла ластівочка», розглядаючи, як музичні елементи впливають на сприйняття та інтерпретацію твору.

Мета магістерської роботи – окреслити жанрові особливості романів І. Роздобудько «Ґудзик» і «Ґудзик –2. Десять років по тому».

---

[2] Бовсунівська Т. В. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків.: Вид-во «Діса плюс», 2015. 368 с

[3] Васьків М. С. Морфологія роману, його жанрові різновиди. *Проблема класифікації. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Філологічні науки. 2010. Вип. 23. С. 23-27.

[4] Акулова Н. Ю. Коммеморація в художній структурі роману Ірен Роздобудько «Якби». Молодий вчений. 2014. № 4(07)(2). С. 20-24.

[5] Бородій І. Б. Функціонування лексем на означення любові у романі І. Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають". Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2011. Вип. 28. С. 36-38.

[6] Марчук Л. М. Візуалізація філософії чуттєвого сприйняття в романі Ірен Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають». Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Філологічна. 2021. Вип. 18. С. 30-37

[7] Голобородько Я. Художнє IQ Ірен Роздобудько. Українська література в загальноосвітній школі. 2011. № 6. С. 5–8.

[8] Горболіс Л. М. Музика як смислова домінанта Роману Ірен Роздобудько «Прилетіла ластівочка». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2019. Вип. 43(1). С. 12-15.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– узагальнити роман як жанр, його різновиди та характерні особливості;

– вказати специфіку розвитку жіночої прози в Україні у пер. чверті XXI ст.;

– окреслити жанрові трансформації романістики І. Роздобудько у контексті розвитку жіночої літератури

– означити місце психологічної драми у творах «Ґудзик» і «Ґудзик 2»;

– проаналізувати піджанр філософського роману і його риси в аналізованих творах;

– подати наративи суспільно-політичного роману у творі «Ґудзик 2».

Тема та мета маґістерської роботи зумовлюють застосування текстуального, біографічного, психологічного, герменевтичного (інтерпретаційного), а також порівняльного **методів дослідження**.

Структура роботи. Маґістерська робота складається зі Вступу, двох розділів, Висновків та Списку використаної літератури (55 позицій). Загальний обсяг роботи 67 сторінок, із них основний текст займає 61 сторінку.

РОЗДІЛ 1.
ЖАНР РОМАНУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЖІНОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ

1.1. Роман як жанр, його різновиди та характерні особливості

Роман як жанр привертає увагу дослідників, зважаючи на масштабність дійсності, що в ньому описана, та частість звернення з боку письменників. Дефініції цього жанру українських дослідників загалом суголосні у рисах його поетики, так для роману характерний великий переважно прозовий обсяг, кілька сюжетних лінії, наявність конфліктів, подекуди екскурсів у минуле, глибокий аналіз внутрішнього світу героя та соціуму навколо нього. Це один із найдавніших жанрових різновидів художньої прози, адже роман, як оповідний прозовий твір, знала і антична література, наприклад роман Лонга «Дафніс і Хлоя».

Подамо кілька визначень обраного нами жанру. Так, у «Літературознавчому словнику-довіднику» за редакцією Р. Гром'яка та Ю. Коваліва роман визначено як найбільш поширений у XVIII–XX ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (іноді віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів [33, с. 604].

У довідковому виданні «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» роман визначається як «жанр епічної орієнтації з настановою на вільну і розгорнуту епічну розповідь про екзистенціальні конфлікти людини» [30, с. 488].

Привертає увагу і дефініція, подана у найновішому енциклопедичному виданні «Літературознавча енциклопедія», у якій вказано, що роман прийнято ідентифікувати «великим з обсягом епічним твором, метанаративом, для якого характерне панорамне зображення дійсності, багатоплановість на фабульному та сюжетному рівнях розвитку конфліктних ліній, ускладнений хронотоп,

поліфонічна, часто уповільнена розповідь, супроводжувана художнім висвітленням актуальних проблем зовнішнього та внутрішнього світу» [31, с. 342].

Привертає увагу розлога дефініція вказаного жанру у монографії Н. Бернадської «Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція» роману: це «універсальний жанр, який здатний відтворити найширше коло життєвих явищ, порушувати кардинальні проблеми духовного, морально-етичного, екзистенційного, соціального, суспільного, метафізичного планів, створювати цілісні картини життя, сповнені складних перипетій і суперечностей, глибоко й всебічно досліджувати людські характери в їх становленні й розвитку, в найрізноманітніших зв'язках зі світом» [4, с. 3].

Бачимо, що у «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» роман визначається як жанр з епічною спрямованістю, з основним акцентом на вільній та розгорнутій епічній розповіді, яка детально вивчає екзистенційні конфлікти людини. Натомість у «Літературознавчій енциклопедії» також наводиться, що роман можна ідентифікувати за допомогою ряду характеристик. Роман відзначається великим обсягом, панорамним зображенням реальності, складною структурою з багатьма фабульними лініями, а також поліфонічною розповіддю. Важливою особливістю роману є його здатність акумулювати та досліджувати актуальні проблеми, які виникають як у зовнішньому, так і внутрішньому світі персонажів. У той де час в монографії Н. Бернадської роман розглядається як універсальний жанр, здатний відтворити широкий спектр життєвих явищ та розглядати складні питання духовності, моралі, етики, соціуму, суспільства, та метафізики.

Отже, роман – це жанр, який поєднує великий обсяг, глибокий аналіз людського існування та багатогранність сюжетів, що сприяє створенню цілісних картин життя і суспільства в художньому контексті.

Для роману як такого притаманна велика кількість ознак. Охарактеризуємо їх детальніше.

Першою ознакою роману є його епічний характер (оповідальність, розгортання подій у площині «людина-світ»). Крім оповіді (виклад від першої особи) або розповіді (виклад від третьої особи), «роману властива пряма мова персонажів (у вигляді діалогів, монологів), описи, авторські відступи, а також невласне пряма мова (коли авторський виступ насправді представляє думки персонажа)» [33, с. 604].

Другою ознакою жанру традиційно вважають наявність романного конфлікту «людина – навколишній світ». Українська дослідниця Н. Бернадська посутньою рисою роману вважає «авторську концепцію особи та універсуму», «зображення стосунків, взаємозв'язків і взаємовідштовхувань між суб'єктом та об'єктивним і надприроднім світом (а не лише реальністю)» [4, с. 26].

Тобто романи відзначаються розгортанням подій у площині «людина-світ», де автор може використовувати як пряму оповідь (виклад від першої особи) або розповідь (виклад від третьої особи). У романах також часто трапляється пряма мова персонажів у формі діалогів і монологів, описи, авторські відступи та невласне пряма мова, коли автор передає думки персонажів. Другою важливою ознакою жанру роману є наявність романного конфлікту, який зазвичай полягає в зіткненні героя з навколишнім світом. Такий конфлікт може охоплювати як об'єктивний (реальний) світ, так і явища надприродного (нереального) світу, що розширює межі художнього уявлення та створює багатогранний романний універсум.

Загалом романи часто досліджують взаємовідносини та зіткнення героя з різними аспектами дійсності, а це дозволяє їм розглядати складні питання екзистенції та життя людини в світі.

Крім цього, треба додати, що романам притаманна наявність кількох сюжетних ліній, їх розгалуженість, велика кількість другорядних персонажів, уведених в текст з певною метою. У романі XVIII – XIX ст. сюжет, як правило, відповідає хронологічному й логічному розгортанню подій, то у XX ст. спостерігається порушена причинно-часова послідовності, наявні екскурси у минуле чи навіть в майбутнє.

Єдиної жанрової класифікації романів, зважаючи на їх різноманітність вивести складно. До цієї проблеми, зокрема, зверталися М. Васьків [12, с. 26], Ц. Тодоров [50, с. 22–29], Ю. Ковалів [31–32] та інші. Найбільш комплексною нам видається градація подана Ю. Ковалівим у «Літературознавчій енциклопедії» [32, с. 347]. Так, науковець наголошує, що «єдиної класифікації жанрових різновидів роману немає. Загалом Ковалів поділяє романи на різновиди за кількома істотними ознаками:

1. За тематикою романи поділяють на:

– Соціальні романи аналізують соціальні питання, конфлікти та взаємодію людини і суспільства;

– Соціально-побутові романи фокусуються на побутових аспектах життя персонажів, зокрема їхній побут, щоденні справи та взаємини;

– Родинно-побутові романи Ррзглядають життя та взаємовідносини у сім'ї;

– Історичні романи стосуються історичних контекстів і відтворюють події минулого;

– Воєнні романи сфокусовані на воєнних подіях та долі військових персонажів;

– Філософські романи розглядають глибокі філософські та етичні питання;

– Інтелектуальні романи виділяють розвиток інтелектуальних аспектів персонажів;

– Психологічні романи акцентують увагу на психологічних аспектах та внутрішньому житті героїв;

– Сентиментальні романи характеризуються емоційним спрямуванням і вираженням почуттів героїв.

– Сатиричні романи використовують гостру іронію та сатиру для коментарів над суспільними або людськими недоліками.

– Пригодницькі романи створюють напружені сюжети та елементи пригод.

– Детективні романи концентруються на розкритті та вирішенні таємниць і кримінальних справ.

– Документальні романи використовують реальні факти та документальні джерела для створення художньої розповіді.

– Автобіографічні романи ґрунтуються на особистому житті та досвіді автора;

– Біографічні романи описують життя та події реальних історичних або публічних постатей;

– Жіночі романи акцентують увагу на жіночих проблемах, відносинах та життєвому досвіді героїнь.

– Науково-фантастичні романи мають наукові або фантастичні елементи у сюжеті;

– Еротичні романи зосереджуються на відносинах та емоціях, пов’язаних зі еротичним життям персонажів.

– Мариністичні романи розгортаються на основі морської та пригодницької тематики.

– Урбаністичні романи відображають міське життя та його особливості.

– Утопічні романи описують ідеальні суспільства або альтернативні реалії.

– Антиутопічні романи подають негативний образ майбутнього суспільства.

– Виробничі романи розглядають аспекти виробництва, індустріального життя та робітників.

2. За часом розгортання сюжету роман може бути: історичний, сучасний, роман про майбутнє, хронологічний;

3. За синтетичною структурою виокремлено: роман у віршах, алегорію, памфлет, сагу, фейлетон, роман-ящик, роман-ріку, епістолярний телероман.

4. Іноді застосовують історично складені назви роману: античний, елліністичний, рицарський, крутійський, просвітницький, готичний, романтичний, вікторіанський, натуралістичний, модерністський, авангардистський тощо.

5. За типом написання виокремлюють бальзаківський, тургенєвський, фолкнерівський, самчуківський роман [32, с. 343].

Проте, на думку самого Ю. Коваліва, жодна з вказаних класифікацій не охоплює жанрової повноти роману. Важливим моментом є й те, що романи розвивалися та трансформувалися на різних етапах історії літератури. Наприклад, у XVIII столітті в епоху Просвітництва виникли різні піджанри роману, такі як авантюрний роман, сентиментальний роман та готичний роман. Кожен із них мав свої особливості і відображав дух того часу [32, с. 605].

Також, варто відзначити, що роман як жанр завжди був відкритим для нових ідей та експериментів, що дозволяє йому адаптуватися до змін в суспільстві та літературі. Ця еволюція робить роман надзвичайно цікавим і важливим жанром в літературі, який відображає різноманітні аспекти людського життя та культурних трансформацій у різні історичні епохи.

XIX і XX століття були періодами значних змін у розвитку роману. У XIX столітті класичні риси роману залишалися актуальними, але водночас цей період був свідком виникнення і розвитку нових жанрових форм та стилів, таких як романтичний, історичний та реалістичний романи.

Так, романтичний роман відзначався вираженим емоційним підходом, фокусом на індивідуалізмі та духовних пошуках героїв. Представники, такі як Віктор Гюго, Вальтер Скотт, і Жорж Санд, створювали романи, де емоції, пригоди, та ідеалізм мали велике значення.

Натомість історичний роман орієнтувався на розповіді про історичні події та персонажів, розташовані в минулому. Відомі автори, такі як Віктор Гюго та Вальтер Скотт, писали романи, де історичний фон відігравав ключову роль у створенні атмосфери та сюжету.

Своєю чергою реалістичний роман характеризувався зображенням реального життя та суспільства з точністю і деталями. Автори, такі як Оноре де Бальзак, Чарлз Діккенс та Іван Франко, створювали романи, де головний акцент був зроблений на відображенні соціальних проблем, побуту, і характерів [6, с. 190].

У XX столітті роман також пройшов через суттєві зміни. В 20-ті роки XX століття була висловлена теза про «смерть роману», яка вказувала на втрату

актуальності традиційного роману. Це було пов’язано зі зміною культурних та літературних уподобань, а також з появою нових форм масового споживання інформації, таких як кіно та радіо.

Проте, водночас XX століття було багатим на експерименти в жанрі роману. Новаторські автори, такі як Джеймс Джойс, Вірджинія Вулф, та Франц Кафка, використовували різні структури та стилі в своїх романах, руйнуючи традиційні форми. Роман став місцем для виразу нових ідей і експериментів з мовою та наративною структурою.

Дослідники відзначають, що сучасна українська література знаходить в річищі численних експериментів [19, с. 52; 37, с. 190; 38, с. 38]. Крім цього, Н. Лапушкіна наголошує, що XXI століття зумовило нову хвилю досліджень роману як актуального письменницького жанру: «науковці констатують відходження від канонічної моделі жанру роману як ідеальної літературної норми, нівелювання кордонів між високою та масовою літературою загалом, як наслідок, розмаїтість жанрових різновидів роману, його схильність до жанрової дифузії» [29, с. 132].

Привертає увагу робота Т. Бовсунівської [7–8], докторка філологічних наук, професорка кафедри зарубіжної літератури, яка підготувала монографію про модифікацію жанру роману в наш час.

Розглянемо детальніше класифікацію сучасного роману, що подає професорка Т. Бовсунівська [7]:

1. Першим різновидом вказаного жанру науковиця називає гупертекстуальний роман [7, с. 30]. Варто наголосити, що під гіпертекстом ми розуміємо особливу форму організації та подання інформації, яка «відрізняється від традиційного писемного тексту наявністю двох структурних елементів: окремої інформаційної одиниці та засобу, який уможливлює перехід від однієї інформаційної одиниці до іншої» [26, с. 127].

Важливо відзначити, що цей жанр дозволяє авторам створювати багатошарові та інтерактивні твори, де читач може бути активним учасником в процесі розуміння сюжету та інтерпретації тексту. Автори, які працюють у

гіпертекстуальному романі, можуть використовувати різні інструменти та технології, щоб створити складні структури та додаткові шари значень у своїх творах.

Як приклад, сербський письменник Мілош Павич відомий своїми інноваціями саме у жанрі гіпертекстуального роману. Його твори, такі як «Хозарський словник», «Друге тіло» та низка інших демонструють здатність гіпертекстуального роману розширювати можливості літературного мистецтва та включати читача у процес творення сенсу.

2. Параболічний роман сягає своїм корінням у глибоку давнину, однак широко поширення набув і сьогодні. Його сучасний розвиток розпочався у XX столітті, коли літературознавці почали по-новому підходити до дослідження поняття «роман», а саме із прагненням побачити у тексті підтекст та глибинні авторські мотиви.

За визначенням Т. Бовсунівської [8, с.76], найбільш поширеними модифікаціями параболічного роману сучасності є: роман-притча, роман-метафора, роман-алегореза та роман-міф. Наприклад, роман-притча відображає особливості кожного із вказанах жанрів, однак розуміємо, що притча сягає своїм корінням ще біблійних часів, від тоді майже в усі часи цей жанр добре розвивався.

У наш час мотиви біблійних притч можна зауважити у творчості Г. Пагутяк, однак це не та класична концепція святості, яку можна зауважити у середньовічних житійних текстів. Святість у творчості письменниця оновлена залежно від тенденції розвитку сучасного життя.

3. Модифікації роману на основі нон-фікшн, тобто літератури без вигадки, що ґрунтується на реальних подіях, часто носить автобіографічних характер та вміщує низку соціальних особливостей часу та простору.

«Зазвичай модифікації роману на основі нон-фікшн утворюються із захопленням кількох жанрових різновидів автодокументальної прози (щоденник, мемуари, нотатки, сповідь, есе, листування, автобіографія та біографія, коментарі та ін. документи особистої долі)» [8, с. 125], – пише

Т. Бовсунівська. Тому можемо стверджувати, що визначити жанрову приналежність тексту дуже складно, але разом із тим навіть попри реалістичність розповіді проблема подається крізь призму бачення автора, що надає їй суб'єктивності.

Прикладом модифікації роману на основі нон-фікшн є роман-автобіографія Романа Корогодського «Дорога до самого себе». Крім власного життя, автор широко подає і соціальне тло, в якому він жив та працював, стосунку із радянською системою, розвиток кіномистецтва як такого. Як наголошує Н. Касян щодо вказаного роману-автобіографії, «у рамках основної теми – становлення власної особистості, завдяки чітким змістовно-тематичним блокам, автор синтезує установки традиційної, духовної та творчої автобіографії» [27, с. 82].

5. Духовний роман у модифікації літератури постмодернізму. Попри те, що сьогодні наукою можна пояснити будь-які факти та явища, у свідомості людини досі залишається місце для Бога та релігії, тому після розпаду атеїстичного СРСР духовна література отримала новий поштовх.

Утім увагу дослідників часто привертає роман Е.-Е. Шмітта «Євангеліє від Пілата», який став одним із поштовхів для розвитку вказаної модифікації жанру. Автор поєднав дві могутні традиції зображення раннього християнства – біблійну та гностичну. Більше того, письменнику вдалося заінтригувати читача не розвитком сюжету, а процесом внутрішнього становлення душі. Крім цього, М. Логвиненко наголошує, що Е.-Е. Шмітт, «перебуваючи в полі дії постмодерністської поетики, зумів трансформувати її настільки, що сакральний час став невідчутним, сакральний простір – власним простором читача, а проблематика стосується сущого у його високому сенсі та розкривається як особисте одкровення персонажа Пілата і читача водночас» [34, с. 34]. Насамкінець на відміну від низки авторів творів про Ісуса Христа, Шмітт не намагається довести або спростувати існування Сина Божого, а зосереджується на іншому.

Роздуми авторів про кінець світу замовив розвиток так званого постапокаліптичного роману. Т. Бовсунівська вважає найбільш рекламованими в Україні постапокаліптичний роман-трилогія «Метро 2033» (2005), «Метро 2034» (2009), «Метро 2035» (2015) Д. Глухівського. До цієї жанрової групи належать і низка романів романів Ю. Щербака («Час Великої Гри. Фантоми 2079 року» та ін.). У низ читачі часто можуть зауважити страждання людей від кінця світу, низку урбаністичних пейзажів тощо. Щодо місця Бога у таких творах, то, як правило, йому надається віддалена роль зверхнього спостерігача, який немає наміру вмішуватися у життя людей.

5. Філософський роман також зазнав суттєвих змін у часи постмодернізму; насамперед варто говорити про розвиток маніппеї.

Подамо визначення вказаного поняття, «філософська меніппея – це могутня трансформація нігілістичних меж роману та найчастотніша форма перевтілення філософського роману, якого уже не існує у тому вигляді, який вважається класичним та дав підстави виділяти це жанрове утворення» [8, с. 229].

Крім цього, вказаний жанр засвідчив тяжіння постмодерністів до карнавальної традиції. Він не є сталим та часто проявляє свою діалогічність, тобто наближеність або спорідненість із такими жанрам, як діатриба, солилоквіум, симпосіон.

О. Бойченко як приклад мономіфологічної меніппеї розглядає «Московіаду» Юрія Андруховича, доходячи до висновку, що «меніппея – явище надзвичайно симптоматичне: її формування на грецькому грунті відбувається в епоху руйнування наївно-міфологічної суспільної свідомості. Показово, що майже всі творці меніппеї (Антісфен, Біон Борисфеніт, сам Меніпп та ін.) були представниками кінізму, тобто філософії, покликаної здійснити переоцінку традиційних цінностей» [9, с. 229].

6. Постколоніальний роман, що утворився на основі колоніального та політичного різновидів роману.

Яскравим прикладом цього жанру є роман М. Кундери «Невідання», що написаний 2000 р. Варто додати, що раніше автор рясно продукував політичні

романи, однак у вказаному творі вміщене набагато ширше тло, ніж у суто політичному. Кундера описує проблеми мігранта, що вибув із радянської доби, зміни у його свідомості та культурному просторі.

7. Останнім із різновидів сучасного роману науковиця Т. Бовсунівська розглядає роман-екфразис [8, с. 313], що виступає на межі літератури та мистецтва та містить низку мистецьких описів. Такі романи відомі в світовій та українській літературі ще в минулих століттях – П. Остера, «Ребекка» (1938) Д. дю Морье, «Навпаки» (1884) Ж. К. Гюїсманса, «Портрет Доріана Грея» (1891) О. Уайльда, однак тільки у XXI столітті їх кількість досягла до того, що варто говорити про окремий жанровий різновид.

Отже, сучасні письменники використовують різні техніки та структури, щоб виразити нові ідеї, відображати сучасні соціальні, культурні та технологічні реалії. Різні експериментальні підходи до жанру роману, свідчать про креативність та відкритість письменників до нових можливостей в літературі. Ще зміни у романі відображають сучасні соціальні питання та виклики, що ставляться перед суспільством.

1.2. Специфіка розвитку жіночої прози в Україні у першій чверті XXI ст.

Літературний дискурс уявляється насамперед категорією, в яких жінка завжди відігравала яскраву й очевидну роль. Тривалий час існували суперечності у визначенні жіночої літератури. Дослідники та науковці сперечалися про те, чи треба розглядати жіночу літературу окремо та які твори доречно відносити до цієї категорії літератури.

Варто додати, що вперше поняття «жіноче письмо» («Écriture féminine») було застосовано в есе Елен Сіксу «Сміх медузи» у 1975 [11, с. 229]. Бурхливий розвиток жіночої літератури в Росії наприкінці XX початку XXI століття зумовив появу цікавих робіт, присвячених різним аспектам цього феномену.

Дуже доречним є визначення Г. Улюри у навчальному посібнику «Ґендерні студії в літературознавстві», яка стверджує, що жіноча література – «це художні твори, створені жінками. Отже, жіноча література вміщає різні за стилем, жанром, видом, ступенем і мірою таланту та впливу на літературний процес тексти, що поєднані за одним єдиним чинником – статтю автора» [51, с. 8].

Чимало українських та закордонних дослідників визнають, що формування і розвиток нової жіночої літературної творчості і зародження гендерних досліджень стали надзвичайно цікавим і динамічним феноменом культурного життя XX і початку XXI століття. Тому сучасні українські письменниці та критики (зокрема, йдеться про Н. Габріелян, Т. Морозова, К. Трофімова, І. Савкіна та ін.) під жіночою прозою розуміють прозу, написану жінками, але при цьому вони прагнуть виявити і змістовне наповнення поняття, пов’язане з її проблематикою і поетикою, зрозуміти явище як типологічне [49, с. 88]. Для порівняння, Х. Стельмах до аналізу жіночого письма підходить із контексту феміністичної літературної критики, «в якій розрізняють кілька оригінальних напрямків, немає одностайності щодо розуміння питання жіночого письма [47, с. 358].

Сучасна жіноча проза представляє собою новий етап у розвитку традиційної художньої культури. Вона характеризується впровадженням нових мовних засобів та художніх підходів, створюючи своєрідний і незалежний культурний простір.

«Жіноча» література наголошує на тому, що жінки мають власний підхід до літературної творчості. Творячи власну літературу, жінки вибудовують свою модель суспільства, у якому проблема гендерної ідентифікації вирішується нетрадиційно. Альтернативні моделі здебільшого не вкладалися в звичні концепції жіночих персонажів. У класичному письменстві це або ідеалізований предмет любові й обожнення, або нещасна дівчина-покритка. Олена Теліга подає класифікацію 1) жінка-рабиня; 2) жінка-вамп, стверджуючи, що в традиційній літературі «жіночі типи залишилися незмінні, лише трішечки підмальовані» [48, с. 85–86].

Існують й інші підходи до висвітлення поняття «жіноча література». Літературознавиця Тамара Гундорова робить цілком слушний висновок, що «жінка, відображена в «чоловічій» літературі, це той образ, який бачить і символізує соціум (а він, звичайно, традиційно чоловічий)» [22, с. 90]. Отже, формуються такі характери, що б з одного боку влаштовували чоловіків, а з іншого боку не виходять поза межі звичного статусу жінки в суспільстві. Більше того, репрезентація героїні як «покритки», «бурлачки», «повії», «наймички» формує тогочасний соціокультурний канон.

Жіночу прозу промовисто аналізує Л. Шутова у статті «Жіноче письмо: міф чи реальність? (лінгвостилістичні особливості сучасної української жіночої прози». Загальною темою сучасної жіночої прози, як пише дослідниця, є «жінка у світі і світ у жінці» (спроби визначити свої роль і місце у світі загалом і в сім'ї зокрема), це занурення у світ сучасної жінки. У центрі оповіді, як правило, жінка з її проблемами, життєвими цінностями, принципами, вчинками, думками, емоціями. Дослідники жіночого письма відзначають такі його особливості: використання стереотипних формулювань, прагнення до передачі свого емоційного стану, оскільки емоційний стиль розповіді відрізняє жінку-автора від чоловіка з його раціоналізмом [54, с. 178].

Напрацювання Ю. Крістеви відображають важливі аспекти, пов'язані з жіночим письмом та постмодерністським підходом до літературного творення. Її два основні принципи є цікавими для розуміння сучасного літературного контексту:

1. Зневага до композиції та структури. Відкидання традиційної структури та логічної композиції у жіночому письмі та постмодерністській літературі свідчить про прагнення створити тексти, які виражають більшу складність та фрагментарність сучасного життя. Ця свобода у композиції може дозволити авторам виразити багатошаровість та відображення різних аспектів своїх творів, а також відобразити розпад традиційних структур у сучасному суспільстві.

2. Денейтралізація сиґніфіканта, що вказує на відсутність чіткої тематичності та фабули у романі. Замість цього, текст стає єдиним знаком, і

семантизація відбувається не на рівні слів, а на рівні означуваного. Це дозволяє створювати тексти, які підкреслюють чуттєвість, особистість та підсвідомі аспекти людського досвіду. Такий підхід також допомагає відмовитися від репрезентації та змальовування світу, а замість цього дозволяє досліджувати внутрішній світ персонажів та авторів [55].

Ці принципи відкривають цікаві можливості для літературного творення та сприяють розширенню меж та експериментів в жіночому письмі та сучасній літературі загалом. Вони відображають реакцію на зміни в сучасному світі та важливість висловлювання індивідуального досвіду та сприйняття.

Вводячи жіночий образ на сторінки прозового тексту представниці прекрасної статі торкаються до осмислення багатьох філософських питань: про сенс життя, причини самогубства, людської свободи та її меж, проблема швидкоплинності часу; відбувається переоцінка встановлених у суспільстві норм.

Безумовно, що переосмисленню піддаються і ґендерні стереотипи, зокрема ті, що пов’язані з сім’єю, заміжжям, стосунках у сім’ї, зокрема із взаєминами матері і дітей. Можна припустити, що відчутне певне руйнування родинних цінностей, що у першу чергу пов’язане з емансипацією сучасної жінки. З відси слідує, що у теперішній жіночій прозі критично осмислює міф про одруження як головний елемент у формуванні жіночої долі, адже раніше вважалось, що щасливий шлюб – це запорука хорошого майбутнього жінки. Сьогодні такі думки переходять у мислення вчорашнього дня.

Пам’ятаємо, що образ матері був одним із провідних в українській класичній літературі, але теперішня жіноча проза тему материнства відводить на другий план. Крім цього, «відчутна спроба переосмислити стосунки матері та дітей, особливо матері та доньки, зачіпається проблема жіночої тілесності. Так, у творі «Любе дзеркальце, скажи…» Г. Гордасевич дочка не сприймає себе, свою зовнішність, оскільки мати постійно наголошує на потворності її тіла. Із дівчини виростає закомплексована жінка, яка боїться поглянути на своє відображення у дзеркалі» [36, с. 140].

Дослідниця С. Філоненко звертає увагу на те, що зараз у прозі найбільш уживаним є мотив «бунту проти матері, як хранительки родового начала, через заперечення цінностей, які вона прагне прищепити дочці (типова тема для феміністичної літератури, антитетичний варіант конфлікту батьки й діти, властивого прозі, написаній чоловіками)» [52]. Тому не даремно проблематика родинного життя стає предметом оповіді у творах О. Забужко, Т. Зарівної, С. Майданської, Є. Кононенко та багатьох інших. До прикладу, у творах Євгенії Кононенко щасливе життя героїні розпочинається лише тоді, коли вона покидає нелюбого з роками чоловіка і намагається власноруч влаштувати своє майбутнє.

У багатьох сучасних прозових текстах для жінок на перше місце виступає професійна діяльність, яку тлумачать не тільки як спосіб самореалізації, але й нескінченним процесом віднайдення власного місця у світі.

Скажімо, манера письма Валерії Врублевської відзначається виразною стилістичною і тематичною спрямованістю, яка відображає феміністичну традицію та зміну образу жінки у сучасному суспільстві. Героїні прози Врублевської («Шарітка з Рунгу», «Соломія Крушельницька») виступають не лише як знані особистості, але і як символи нової інтелігентної жінки. Вони втілюють ідею боротьби за права жінок, які включають в себе економічне та моральне рівноправ’я, стають символами незалежності та самостійності, які не тільки висловлюють свої погляди, але й активно борються за них.

Відхід Врублевської сприяє висвітленню важливих жіночих тем та проблем, таких як гендерна нерівність, жіноча емансипація та боротьба за права жінок. Така літературна традиція допомагає зрозуміти та висловити складність сучасних стосунків між статями та позицію жінок у суспільстві.

Таким чином, Валерія Врублевська внесла вагому спадщину у розвиток жіночої прози та феміністичного літературного напрямку, допомагаючи розкрити та висвітлити важливі питання щодо ролі жінок у сучасному світі.

Щодо Марії Матіос, то у романах письменниці «Солодка Даруся» та «Майже ніколи не навпаки» зображене патріархальне суспільство, характерною рисою якого є забобонність у сприйнятті світу та численні стереотипи [13, с. 12].

Значна кількість вірувань стосується насамперед жінки, вони якраз і формують «соціальні очікування» від представниць жіночої статі як соціальну потребу жіночості, або фемінності, (те ж саме відбувається по відношенню до чоловіків). Відтак у прозі Марії Матіос система вимог патріархального світу до жіночої статі постає як «офіційне прикриття» чоловічого егоїзму та прагнення влади. Відображенням такого аспекту є поняття шлюбу в його патріархальному розумінні.

Стиль М. Матіос виразно позначений рисами жіночого письма, а її твори − його зразок. Жіноча суб'єктивність та індивідуалізація письма, декларована письменницею, ще раз наголошує на можливості жінки в сучасному літературному просторі наполягати на своєму праві говорити й мати власну думку, творити художній світ жінки з позицій жінки [45]. Також варто звернути увагу, що теж ознакою жіночого письма є використання таких жанрових форм, як нотаток, спогадів, сповіді, сну як характерних прийомів розкриття внутрішнього світу героїнь і форми їх самовиявлення, а також виклад частин тексту у формі коментарів, авторських відступів, що спричинені необхідністю героїні твору висловитися безпосередньо й відверто.

Проза сучасної української письменниці Оксани Забужко характеризується своєрідним авторським художнім мислення, що, як правило, заглиблене у внутрішній світ людини. Її передова заслуга на феміністичній ниві українського літературного дискурсу – відкриття досліджень психо-інтимного світу українських жінок.

Традиційно фемінізм у творах Забужко розкривається через художні прийоми, які підкреслюють сьогочасну емансипацію жінки та особливості цього процесу в минулому. Напрочуд ретельно авторка працює над увиразненням образу жінки. Відтак, героїня Оксани Забужко – це, перш за все, яскрава, вільна, емансипована жінка, що перебуває в досить неординарних обставинах. Звичайно, така жінка ще й зображена як самодостатня особистість в професійному й інтелектуальному планах а також активно бореться за власне місце під сонцем у світі. Напрочуд важливий як для розвитку постмодерного

українського літературного дискурсу, так і для модифікації гендерного письма є роман письменниці «Музей покинутих секретів».

Люко Дашвар є видатною українською письменницею, яка відзначається своєю творчою активністю та внеском у сучасну літературу. Письменниця досягла успіху в 2007 році, коли її роман «Село не люди» отримав ІІ премію конкурсу «Коронація слова» та премію «Дебюту року» від книжкового порталу «Друг Читача». Ця нагорода стала важливим кроком у визнанні її літературного таланту. Тому не складно здогадатися, що часто дослідники вивчають архетип села у творчості Люко Дашвар. До цього питання, зокрема, зверталися О. Романенко [44], Н. Барбара [2], Т. Белімова [3] тощо. Наприклад, Т. Белімова наголошує, що навіть «заголовок роману «Село не люди» є перефразованою назвою популярної в радянські часи телепрограми «Село і люди» і вказує не лише на основну тему оповіді, але й є прямим відсиланням до архаїки сільського життя, де риси радянського соціального устрою наклали вагомий відбиток на всі соціальні процеси» [3, с. 18].

У цілому, письменниця видала чимало творів. 2008 року вийшов її роман «Молоко з кров'ю», ще через рік – «Мати все». 2013 року видано роман під назвою «На запах м'яса», який, як і багато інших її творів, відзначався глибоким сюжетом та відчутним стилем письма. Цей роман підтвердив її позицію на українській літературній арені.

У жовтні 2015 року видавництво КСД анонсувало вихід її дев'ятого роману, «Покрова», що стало подією для літературного світу. Вказаний роман підкреслив її постійний інтерес до тем суспільства та психології людей. Згодом, у липні 2018 року, видавництво КСД анонсувало вихід нової книги письменниці, роману «Ініціація». Усі ці твори вражають глибиною думок, високою майстерністю письма та різноманіттям тем, що стають передметом розгляду.

Ірена Карпа — відома українська письменниця, яка відзначається своєю оригінальністю та креативним підходом до літературного творчості. Її роботи відзначаються нестандартною структурою і стилем, а також глибоким психологічним аналізом персонажів.

Перші твори Ірени Карпи, такі як «Знес Паленого», «50 хвилин трави», і «Сни Ієріхона», вже на початковому етапі її творчості відзначаються нестандартним підходом до сюжетної лінії та розповіді. Її твори мають сильну психологічну складову та часто досліджують внутрішні конфлікти та почуття героїв.

Також важливими для її творчості є подорожі та екзотичні місця. Роман «Фройд би плакав», який відзначається своєрідними метафорами та символами, був написаний після подорожі Південно-Східною Азією [53, с. 98]. Тобто Ірена Карпа використовує власний досвід та спостереження з подорожей, щоб створювати унікальні образи та атмосферу у своїх творах.

Загалом романістика Карпи відзначається відсутністю традиційної структури і експериментами з жанром, що робить її творчість особливо цікавою для читачів, які цінують нетрадиційний підхід до літератури.

Москалець Галина, відома під творчим псевдо Пагутяк Галина, уродженка Львівщини, українська письменниця, лауреатка Шевченківської премії з літератури (2010). Письменниця належить до напрочуд неординарних особистостей українського літературного дискурсу. Багатий доробок Галини Пагутяк аналізувало чимало дослідників сучасності, чимало з яких доходять висновку, що проза авторки перебуває на межі модернізму та постмодернізму.

Галині Пагутяк, як вказано на сайті письменниці, належить понад 30 чималих за обсягом прозових творів, зокрема, такі, як: «Діти» (1982 р.), «Господар» (1986 р.), «Писар Східних Воріт Притулку» (2003 р.), «Захід сонця в Урожі» (2003 р.), «Уріж та його духи» (2012 р.), «Кожен день інший» (2013 р.), «Записки білого пташка» (2013 р., 2-е видання), «Гіркі землі» (2016 р.), «Око світу» (2023 р.) та інші.

Творчі здобутки Галини Пагутяк, як не раз відзначали літературознавці, свідчать про існування у неї особливого міфологічного мислення, яке полягає не стільки у використанні фольклорних мотивів та архетипів, скільки у створенні авторського міфу, доволі часто про опирів. Т. Гундорова звернула увагу, що Г. Пагутяк «пише переважно у жанрі фентезі, що виростає на ґрунті

фантастично-казкових перевтілень, материнсько-жіночих візій та інфантильних мріянь» [24, с. 74].

Низка її творів стосується Урожі, зокрема повість «Захід сонця в Урожі», та роман «Урізька готика». Завдяки образові села Уріж, який міфологізується, набуває універсального значення, стає своєрідною моделлю несвідомої психічної активності, котра спонтанно визначає людське мислення і поведінку. Це дійсне село Уріж у Дрогобицькому району Львівської області. Проте попри реальний прототип водночас є метафоричним образом. Письменниця наділяє його містичною силою та неодноразово замальовує у своїх творах.

Сюжет роману «Урізька готика» значно складніший. Жінкам у ньому приділяється менше уваги, ніж чоловікам, що спростовує гіпотезу про те, що сучасна жіноча проза за головних героїв ставить переважно жінок. Але представницям прекрасної частини людства, насамперед матері та доньці, у романі відведена напрочуд важлива роль – бути світлою складовою сім'ї Петра. Смерть обох із них підводить читача до того, що варто очікувати біди. Жінки у романі зображені як працелюбні, більш віруючі, ніж чоловіки, зайняті домашніми справами, зокрема готують їжу, прибирають в оселі тощо. Тобто образи сконструйовані з використанням гендерних стереотипів. Доволі добре у тексті простежуються і стереотипи щодо життя та обов'язків жінки.

Привертають увагу і романи О. Печорної, які достатньо самобутні на міфопоетичному рівні організації порівняно з масивом жіночої романістики перших десятиліть XXI ст., і на особливу увагу заслуговує провідний структурно-формальний принцип формування у них поетичної атмосфери. Три видані на сьогодні романи О. Печорної виявляють між собою специфічний внутрішній зв'язок, причому найтісніший – «Грішниця» і «Кола на воді». Крім цього, буде проаналізовано роман авторки «Фортеця для серця».

У романах Печорної, як правило, у ролі головних героїнь зображені жінки зі своїм складним внутрішнім світом, драматичними життєвими долями, набуттям на різних етапах свого земного шляху життєво-психологічного досвіду. Фактично усі тексти авторки, що належать до прози великих жанрів, є доволі

добре виписаною історією становлення жіночої особистості, пошуку нею духовних стрижнів у складних життєвих ситуаціях.

Дебютним твором авторки є бестселер «Грішниця», який, крім читацького визнання, завоював премію Олеся Гончара та премію ім. М. Коцюбинського. Наступний роман Печорної «Кола на воді» теж користувався успіх в українських читачів. Більше того, за рейтингом журналу «Фокус», авторка увійшла до Топ-20 найуспішніших українських письменників 2012. Найкраще у романі репрезентовано образ стражденної жінки, яка стала жертвою складних життєвих обставин та низькості сучасного соціуму. Уже при першому знайомстві читача із героїнею авторка акцентує увагу на тому, що її життя не склалося належним чином, адже переважають у ньому незвихідь та біль.

На особливу увагу заслуговує й роман О. Печорної *«Кола на воді»*. Миколаївський дослід А. Гурдуз наголошує, що цей твір «оригінальний у стильовому відношенні, він свідчить водночас про вдосконалення творчої манери авторки і певно відсторонений від поширених у сучасній масовій літературі сюжетних шаблонів» [22, с. 62]. Як головний персонаж зображений уже чоловік Анатолій. Жіночі постаті представлені насамперед двома його дружинами Іриною та Ренетою. Ренета, колишня секретарка Анатолія, – зваблива жінка, що змогла вдало облаштувати життя та усілякими способами намагається стерти із пам’яті чоловіка його минуле. Ірина ж зображена як стражденна мати, яка нещодавно втратила свою дитину. Примітно, що авторка не демонструє її привабливої чи непривабливої зовнішності, а зосереджується на рисах характеру та переживаннях.

Отже, сучасна жіноча українська література багатогранна і різноманітна. Письменниці демонструють вражаючий спектр жанрових та стилістичних підходів у своїх творах. Вони досліджують широкий спектр тем і сюжетів, від психологічних романів до детективів, від історичних наративів до фантастики. Вони створюють твори, які віддзеркалюють різноманітні аспекти життя, історії, суспільства та індивідуального досвіду, а також часто впроваджують новаторські жанрові форми та експерименти у своїй творчості, що додає багаторівневості та

цікавості сучасній українській літературі. Сучасна жіноча українська література також робить важливий внесок у розвиток літературного фемінізму та створює твори, які висвітлюють жіночий досвід, права та проблеми.

1.3. Жанрові трансформації романістики І. Роздобудько у контексті розвитку жіночої літератури

Ірен Роздобудько – відома українська журналістка, письменниця, сценаристка, поетеса, що пише прозу переважно для жіночої аудиторії. У романах Роздобудько, як правило, у ролі головних героїнь зображені жінки зі своїм складним внутрішнім світом, драматичними життєвими долями, набуттям на різних етапах свого земного шляху життєво-психологічного досвіду. Фактично усі тексти авторки, що належать до прози великих жанрів, є доволі добре виписаною історією становлення жіночої особистості, пошуку нею духовних стрижнів у складних життєвих ситуаціях.

Народилася майбутня письменниця 1962 у Донецьку, згодом здобула освіту журналістки у Києві. Після закінчення вишу тривалий час працювала на батьківщині, однак із 1988 року живе в столиці та працює у низці місцевих редакцій. Так, її кар’єра розпочиналася, зокрема, із коректорки журналу «Сучасність» та оглядачки на першому й третьому каналах Національної радіокомпанії. Згодом до її журналістської біографії додалися очільницькі початки, так Роздобудько стала заступницею головного редактора в журналі «Наталі» та головною редакторкою у журналі «Караван історій. Україна» [39–40].

Заявила авторка про свій літературний хист майже у 40 річному віці. Так, 2000 року було видано її перший *детективний роман* «Мерці», який через рік перевидано під назвою «Пастка для жар-птиці». Згодом роман було перевидано ще двічі, також варто зауважити, що його відзначили премією на «Коронації слова».

За останні два десятиліття авторка написала кілька десятків романів на різну тематику, тому її твори заслужено у наш час називаються помітним явищем в сучасній українській літературі. Як зауважує кандидат філологічних наук І. Кравченко, «на сучасному етапі в українській літературі помітним явищем є проза Ірен Роздобудько. Авторка не припиняє працювати над розширенням жанрових можливостей романів, що важливо для розвитку читацької культури суспільства, яке прагне до самовдосконалення» [**Error! Reference source not found.**, с. 44].

Дослідники звертають увагу, що Роздобудько, незалежно від жанру, розкриває психологізм вчинків та внутрішню суть своїх героїв. Однак більшість героїв авторки опиняються у складних життєвих ситуаціях, що продукує переважно негативні емоції. Тому Я. Голобородько відзначає: «почуття розчарування, щастя, нудьги, зацікавлення, захоплення подані у творах так, що читач має змогу сам пережити їх разом з героями. Він має можливість краще зрозуміти характери персонажів, їх спосіб мислення, перебіг думок у пошуках розгадки таємниць» [18, с. 184].

2005 року вийшов друком один із бестселерів авторки – *психологічний роман* «*Ґудзик*», який згодом перевидавали ще кілька разів. Хоча у 2005 році розпочалася співпраця Роздобудько із видавництво «Нора-друк», де вийшло уже кілька десятків творів авторки, вказаний твір опублікувало «Фоліо». Авторка докладає зусиль, аби змалювати внутрішній стан героїв, зокрема, добре простежується безнадійна закоханість Дениса, порожнеча в душі Лізи, наївна і відчайдушна любов Ліки і сила її болю. Названі персонажі утворюють любовний трикутник, що часто можна зауважити у масовій літературі, однак згодом з’являється ще й четвертий персонаж американець Джошуа Маклейн. «Трикутна».

«І. Роздобудько все, що стається з персонажами, намагається розглянути у психологічному руслі, заглибитись у душевні переживання своїх героїв, робить спробу зрозуміти причини їх фатальних помилок» [35, с. 136], – наголошують дослідники про «Ґудзик». Однак у центрі розповіді, безумовно, любовна лінія, а

усі інші події відбуваються ніби на другорядній основі. Хоча якщо вдатися до вузького аналізу поведінки персонажів, то кохання їм більше приносить страждань та проблем. Скажімо, Денис, закохавшись у Лізу, добровільно покинув навчання в університеті та пішов служити до армії. Згодом на хлопця чекала війна, та Афганістан, що став для одних пеклом і цвинтарем, для Дениса виявився порятунком від божевільного кохання.

Психологічний роман з елементами фантастики «*Вона: Шості двері*» (2005) пропонує глибокий і амбівалентний образ головної героїні Анни-Марії. Анна-Марія видається сильною і самодостатньою жінкою, здатною до блискучої самореалізації. Вона бізнес-леді, успішно рухається в світі бізнесу, і, здається, має все для щасливого життя. Але в той же час, вона є хисткою і потребує опіки і опори.

Її характер розкривається через дивний і фантастичний потойбічний світ, яким вона мандрує у важкі моменти свого життя. Двері, які Анна-Марія малює, стають ключовим символом у романі. Вони є метафорою втечі від реального світу та знаходження внутрішнього спокою. Цей символ відображає бажання героїні знайти себе і відкрити для себе нові можливості. Двері розділяють фантазію і реальність, мрію і вигадку, життя і смерть, а також сучасність і майбутнє. Вони представляють собою не лише фізичні бар’єри, а й метафізичні, які відділяють героїню від реального світу і дозволяють їй відкрити нові можливості та перспективи.

«*Дванадцять*» (2006, 2012) ідентифікують як *роман-алюзія*, що відходить від детективної канви, однак традиційно Роздобудько для цього та низки подальших романів поміщає жінку у складні життєві обставини та описує внутрішні переживання та страхи героїні. Так, пройшовши шлях від дівчинки з неблагополучної родини – «закошланого бридкого каченяти» до успішної жінки з обкладинки «ґлянсового журналу», головна героїня Гелена раптом усвідомила, що досі жила не так, як би хотіла, тобто до цього вона йшла не своєю дорогою. Тому задля бажаних змін жінка переїздить у «хрущівку» та влаштовується працювати і дім для душевно хворих.

«*Зів'ялі квіти викидають*» (2006) це – історія двох актрис, колишніх "зірок" радянського кіно, і однієї молодої жінки, яка доглядає за ними в притулку для самотніх акторів. Попри те, що акторки були знайомі практично усе життя, однак вони не просто не стали подругами, а ворогували між собою. Едіт та Леда відрізняються як особистістю, так і сімейним походженням, і їхні стосунки здебільшого характеризуються «сумішшю ненависті, страху та любові» [10, с. 112]. За допомогою колізії між цими двома жіночими персонажами, авторка розкриває глибокі аспекти жіночого досвіду, включаючи теми суперництва, ревнощів, взаємодії з чоловіками та взаєморозуміння. Героїні мають важку історію, та їхні стосунки були позначені багатьма випробуваннями, втратами та різними перешкодами.

Чоловік у цьому контексті функціонує як каталізатор конфлікту та антагонізму між Едіт і Ледою, і його образ сприяє глибшому розкриттю характерів обох жінок. Тобто розуміємо, що чоловік у цьому романі фактично є другорядним персонажем, і його образ не розглядається великою деталізацією.

О. Романенко слушно підкреслює, що тонкий і невловимий запах зів'ялих квітів в описі жіночих образів у романі «Зів'ялі квіти викидають» Ірен Роздобудько є символом згаслого або втраченого кохання та минулих можливостей. Ця образність підкреслює тему нездійснених мрій і втрачені можливості бути щасливими разом. Дії героїнь і даремні зусилля говорять про пожертву себе заради того, хто насправді не вартий цього: «...жінки в прозі Ірен Роздобудько завжди знають, як вчинити, як жити, який шлях обрати, чоловіки, навпаки – наділені дивовижною нездатністю сприймати світ у його первісному тягучому й справжньому чистому вигляді» [43, с. 305].

Отже, роман «Зів'ялі квіти викидають» відкриває перед читачем важливі питання щодо жіночих стосунків, сильних емоцій, і складності взаємодії між жінками. Авторка вдало використовує жіночий досвід та створює глибокий образний світ у своєму творі.

Філософський зміст в поняття любов вміщує Ірен Роздобудько і в романі «*Все, що я хотіла сьогодні*», що виданий 2008 року. Тут авторка також змушує

своїх героїв задуматися над місцем кохання у їхньому житті, аналізуючи свої життєві дороги, партнерів та радість чи її відсутність у сімейному житті. Професорка Л. Марчук впевнена, що «у художній свідомості мисткині постійно перебуває узагальнена метафора любові, що перетинається з поетичною універсалією і семантично розбудовує у змістовому плані протиставлення «любов – нелюбов» [**Error! Reference source not found.**, с. 32]. Тому звернення до любовної тематики наскільки характерне для творчості Роздобудько, що використовується навіть у детективах.

У *детективному романі* «Перейти темряву» (2010) Ірен Роздобудько створює складний психологічний портрет головної героїні, Льолі. Вона є центральною фігурою у сюжеті та охоплена помстою, що має важливий символічний зміст.

Льоля мстить своїй подрузі Міккі за постійне почуття другорядності та зради в їх стосунках. Вона вирішує «допомогти» Міккі виперти його матір із вікна, що в суті є вбивством. Льоля, мимовільно, стає коханкою і бізнес-партнеркою Міккі, і це створює напругу у їх стосунках. Вбивство в романі може розглядатися як спроба знайти рівновагу після відчуту образи та помститися, а також як акт виклику людству і спроба стерти, знищити, або припинити існування кохання як поняття. Ірен Роздобудько надає читачеві можливість докладно ознайомитися з психічними процесами Льолі, а це допомагає краще зрозуміти її характер, спосіб мислення, мотивацію дій і створює можливість відчути стан душі героїні в кульмінаційний момент, коли вона опиняється на лаві підсудних, звинувачена в злочині.

Твір «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» (2011 р.) Ірени Роздобудько, представлений як *роман у новелах*, дійсно є актуальним та значущим у сучасній художній літературі. Роман у новелах дозволяє письменниці розгортати різні історії та персонажів у межах одного літературного твору, відображаючи різні грані життя та долі.

У цілому авторка розглядає складну соціальну проблему – долю українців, які покидають свою батьківщину у пошуках кращого життя в інших країнах. Він

ставлю під сумнів ідею про кращу долю за кордоном і підтверджує, що «відірване листя» може призвести до складних та суперечливих наслідків.

Треба також додати, що Ірена Роздобудько використовує художні прийоми, такі як ретроспекція, внутрішнє мовлення та «одкровення», щоб глибше вивчати психологію своїх героїв та розкривати їхні історії. Вона дозволяє читачеві відчути і пережити різні аспекти життя та долі персонажів, створюючи співпереживання.

Варто зауважити, що наявність жіночої історії у багатьох творах авторки не є випадковою, адже її ціль – подати життя жінки у різних життєвих обставинах, у різні часові проміжки, при різних соціальних можливостях. Піддавши критиці традиційну патріархальну концепцію соціокультурного розвитку людства, Забужко запропонувала їй альтернативу, в якій жінка є активним і рівноцінним із чоловіками суб'єктом соціального процесу. Як приклад, детективний роман «*Подвійна гра в чотири руки*», що був виданий 2014 року. І. Роздобудько дозволяє героїні вказаного вище твору втрутитися в суто чоловічу на той час справу – дактилоскопію, незважаючи на те, що на таку авантюру скажуть родичі та друзі. Письменниця також наділяє свою героїню надзвичайною спостережливістю та цілеспрямованістю. Дослідники підсумовують «Муся Гурчик – дочка генерала, якій не личило розплутувати різні загадкові справи та ще й без дозволу батька [**Error! Reference source not found.**, с. 470]. Більше того, жінка не тільки береться за складну справу, а блискавично доводить почате до логічного завершення.

Текстова «лінія» Ірен Роздобудько романтична за своїм визначенням. Романтична хоча б тому, що пропонує історії, сенс яких насамперед у мелосі й інтонуванні почуттів, а персонажі важливі настільки, наскільки вони ретранслюють життя (генезу, ритміку, стилістику, тони й обертони) почуттів.

Роман «Амулет Паскаля» (2014) Ірен Роздобудько можна визначити як *новоутопію* (за Я. Голобородьком [16, с. 6]), оскільки він містить елементи химерної та символічної подорожі головної героїні, пані Голки, до фантомного міста, що існує за власними законами і правилами життя. Це місто-phantom

представляє собою своєрідну реальність, де створені свої внутрішні правила і закони.

Треба наголосити, що у романі авторка зосереджується на внутрішньому світі головної героїні, пані Голки, і розкриває її психологічні рефлексії під час клінічної смерті. Це дозволяє читачеві отримати глибше розуміння її характеру, страхів, комплексів, і спостерігати за процесом трансформації її «Я». У ході химерної подорожі пані Голки відбуваються значущі зміни в її сприйнятті світу та в самій собі, а «її почуттєва свідомість обертається навколо того, щоб якомога глибше зазирнути в себе та поміркувати над проблемами сенсу» [15, с. 173].

Отже, роман «Амулет Паскаля» відкриває проблему ролі фантазії в нашому житті. Подорож героїні у світ фантазій стає її способом вирішити проблеми сенсу та знайти внутрішню гармонію. Це також вказує на важливість ролі уяви в житті кожної людини, де світ фантазій може бути місцем, де вона відшукує рішення для своїх проблем та виявляє творчий потенціал.

Останніми роками авторка підготувала такі романи, як «Прилетіла ластівочка» (2018), «Метелик не кричить» (2020), «Фаріде. Роман-апокриф» (2021), «Неймовірна. Ода до радості» (2022), «Знак потраплянців» (2023). Усі вказані твори вийшли друком у видавництві «Нора-друк», із яким письменниця тісно співпрацює останні півтора десятка років, однак останній роман побачив світ у видавництві «Віват».

Роман «Прилетіла ластівочка» (2018) Ірен Роздобудько вражає своєю промовистою назвою, яка співзвучить з відомим різдвяним «Щедриком» Миколи Леонтовича, відомим як «Carol of the Bells». Авторка запрошує читача дізнатися правду про цю знамениту мелодію та її автора, Миколу Леонтовича.

У романі поєднано чотири сюжетні лінії, які об’єднані музикою та спільними мотивами, а саме доля Миколи Леонтовича, композитора, диригента та фольклориста, який став відомим завдяки своїм обробкам українських народних пісень та духовній музиці; доля капели під керівництвом Олександра Кошиця, який активно популяризував творчість Миколи Леонтовича, доля молодої Української держави, яка виникла на початку XX століття і насамкінець

– доля Степана Добровольського, вірного прихильника творчості Миколи Леонтовича.

Л. Горболіс наголошує, що багато подій у романі відбуваються «за кадром», де «І. Роздобудько залишає складний процес проникнення музики у внутрішні структури малого Леонтовича, коли, очевидно, його підсвідомість зафіксувала суголосність звуків віолончелі з мелодійністю української мови» [20, с. 13]. Крім цього, письменниця, не переобтяжуючи твір інформацією про етапи життя відомого композитора, фіксує період захоплення Клавдією Жовткевич, майбутньою дружиною, яка чекала, доки Микола здобував освіту, тобто робить певні акценти на ролі жіночого світу у житті відомого композитора.

Треба додати, що події роману «Прилетіла ластівочка» відбуваються на початку XX століття і в кінці 90-х років XX століття. Ця хронологічна широта дозволяє показати, як музика Миколи Леонтовича сприймалася та впливала на різні покоління героїв та супроводжувала важливі історичні події, зокрема створення Української держави на початку XX століття та події в Україні на початку незалежності в кінці 90-х років XX століття.

Отже, можемо говорити про високий статус та важливість творчості Ірен Роздобудько для сучасної української літератури. Її здатність обирати актуальні теми, розносторонність жанрових форм, виразність мови та проникнення в глибинні аспекти життя та людських стосунків дійсно роблять її творчість легкою для читання, проте багатошаровою та потужною з погляду внутрішнього змісту.

Висновки до розділу 1.

Роман як жанр був відомий ще у античні часи, про що свідчать збережені до сьогодні твори. Кожна із епох вносила свої зміни та корективи до цього жанрового різновиду, адже письменники акцентували увагу на тому, що найбільше їх хвилювало. Крім цього, читач зі своїми потребами також відіграє важливу роль у розвитку роману як жанру. Загалом роману притаманні так ознаки: зображення героїв на тривалому часовому проміжкові, розгалуженість

сюжетних ліній, наявність конфлікту, велика кількість другорядних деталей (пейзажні, портретні описи, описи інтер'єрів та екстер'єрів, художні деталі тощо). Також письменники вдаються до нехронологічного опису подій, застосовуючи екскурси до минулого, намагаються детально охарактеризувати конфлікт героїв.

Система жанрових різновидів роману, так само як і система жанрів, формувалася історично, і так само стійко вона утвердилася у свідомості дослідників і читачів. Ключовими для визначення належності роману до того чи іншого жанрового різновиду у кожному конкретному випадку стають різні чинники змісту чи форми твору.

Сучасна українська жіноча література багатогранна і важлива для культурного життя України. Вона представляє різноманіття талановитих письменниць і позицій, віддзеркалює актуальні теми та проблеми сучасного світу. Ірен Роздобудько – визнана українська письменниця, яка працює вже протягом багатьох років і має великий літературний доробок. Її твори характеризуються глибоким аналізом психології героїв, відчутним мистецьким стилем та важливими життєвими темами. Вона звертає увагу на питання жіночого самовираження, місця жінки в суспільстві, кохання та міжособистісні стосунки.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ РОМАНІВ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ҐУДЗИК» І «ҐУДЗИК – 2. ДЕСЯТЬ РОКІВ ПО ТОМУ»

2.1. Місце психологічної драми у творах «Ґудзик» і «Ґудзик 2»

Роман «Ґудзик» Ірен Роздобудько виділяється серед творів письменниці завдяки своєму психологізму, філософським роздумам та незвичному сюжету. Навіть підзаголовок, в якому Ірена Роздобудько вказує, що це «психологічна драма», не відображає жанрову специфіку твору, оскільки твір не є драматичним за формою, а свідчить про складні внутрішні колізії у психіці героїв.

У романі «Ґудзик» можна відзначити глибокий внутрішній конфлікт героїв, складний сюжет і наявність інтриги. Він має багато нашарувань і різних сюжетних колізій, що робить його цікавим та захоплюючим для читача. Твір змушує читачів роздумувати над складними питаннями людської природи, внутрішніх конфліктів та сенсу життя.

Роздобудько створює складний «трикутник» взаємин між головними персонажами. Денис Северин, Єлизавета Тенецька і її донька Ліка взаємодіють між собою, і відносини між ними змінюються протягом роману. Спочатку їх відносини видаються простою тріадою, але з появою Джошуа Маклейна динаміка змінюється, тому трикутник переростає в своєрідний квадрат.

Основною ідеєю роману «Ґудзик» Ірен Роздобудько є заклик цінувати теперішнє і залишати минуле в минулому. Твір висвітлює багатогранні проблеми, такі як любов і нелюбов, кохання і зрада, віра і брехня, залежність і свобода, пошук сенсу життя та інші. Він показує, як історія героїв тісно переплетена з минулим, як минуле впливає на їхнє сучасне життя і в який спосіб вони намагаються розрішити свої особисті конфлікти та проблеми. Також, роман розглядає питання внутрішньої свободи і самовизначення, а також сенсу та пошуку істини у власному житті.

Авторка надає велику увагу внутрішнім переживанням та психологічному стану своїх персонажів, що є однією з характерних рис жіночої літератури. В

романі відтворено два типи жінок – сильну Єлизавету та слабку Ліку, що дозволяє авторці проаналізувати та дослідити жіночу сутність у різних аспектах.

До слова, Ю. Джугастрянська у своїй розвідці з'ясовує та досліджує саме жіночу сутність, зокрема акцентує увагу на концепті материнства. На думку дослідниці, цей концепт реалізовується «на двох рівнях: надсюжетному, коли динамічне навантаження переходить від одного персонажа до іншого, і власне сюжетному (родинні зв'язки, почуття тощо)» [25, с.60]. Роман «Ґудзик» не лише розглядає концепт материнства (Єлизавета мати Ліки), але й досліджує різні відтінки жіночого буття та життєвих шляхів. Авторка вдосконалено виражає складність жіночих стосунків, родинних зв'язків та почуттів, з її психологічними розв'язками.

Єлизавета представляє собою сильну, незалежну, творчу жінку, готову подолати труднощі та боротися за свої цілі. Вона впевнена в собі, має внутрішню силу та рішучість. Її образ відображає той аспект жіночої природи, який здатний до самореалізації та досягнень у суспільстві.

Ліка, натомість, зображена як слабка, незахищена та незріла жінка. Її персонаж позначений надмірною емоційністю, нестійкістю та бажанням втекти від реальності. Цей образ репрезентує інший аспект жіночої сутності, де жінка може бути більш вразливою та потребувати захисту та підтримки.

У романі «Ґудзик» події розпочинаються в 1977 році, коли Денис, син багатих батьків, приїжджає на відпочинок на туристичну базу біля Карпат. Там він зустрічає режисерку Єлизавету Тенецьку, старшу за нього на десять років, і проводить з нею одну ніч. Ця зустріч стає важливою точкою в їхніх життях і визначає подальший розвиток подій.

У цьому контексті важливе місце в структурі простору героїв посідають «кордони, які герої перетинають, чи, навпаки, створюють, щоб відмежувати свій приватний простір. Переломні моменти в житті героїв «Ґудзика» відбуваються внаслідок виходу ними за межі свого звичайного простору» [46, с. 119].

Письменниця описує, як Денис утік із відпочинкової бази із Лізою через дірку в паркані: «*Не випускаючи її руки, ступаючи за жінкою, я різко нахилив*

голову і опинився по той бік турбази на широкій рівнині, порослій високою травою» [41, с. 11]. Це перетинання кордону в паркані символізує його рішучий крок у відносинах з Лізою. В цей момент він опиняється за межами звичайного, і це має велике значення для подальшого розвитку сюжету. І. Роздобудько використовує образ рослинності, що нагадує море, щоб підкреслити глибину почуттів і невизначеність подальшого шляху героя: «*...дика рослинність нагадувала море. Яке котить потужні духмяні хвилі й ось-ось затягне на глибину, з якої вже не випливеш*» [41, с. 12].

Навчання юнака в інституті не склалося, бо Єлизавета виявилася викладачем 18-річного юнака.

Хлопець не міг зрозуміти, у чому складність тієї серпневої ночі, коли вони були щасливі, і не розумів причини Лізиної невзаємності: «*Я скидався на метелика з відірваним крилом: бився, намагаючись злетіти, й тільки кумедно та даремно збивав під собою пил. Невже так буде завжди, з відчаєм думав я*» [41, с. 52]. Однак він у будь-якому випадку обирає стратегію чекати свого щастя: «*... Коли вона увійшла в аудиторію і швидко та байдуже поглянула на мене, я зрозумів, що нічого не буде. А коли сказала, щоб я «не брав дурного в голову», вирішив чекати. Чекати, скільки треба. Я знав, що це буде нелегко. Але інтуїтивно відчував: квапитися не можна*» [41, с. 53].

Денис у романі «Ґудзик» відмовився від слави, якою мріяв, і вирішив вступити до армії, а саме – служити в Афганістані. Для багатьох ця війна стала кошмаром, але для Дениса вона стала виходом з його душевної кризи і залізною ланкою, яка врятувала його від божевільного кохання. Афганістан, з усіма своїми жахами, виявився спасінням від пекла безвихідної ситуації. Ця частина роману підкреслює складність переживань і внутрішніх конфліктів головного героя, а також те, як військовий конфлікт може вплинути на життя і психологію людини.

Денисове подальше життя можна описати як послідовність подій, які включають в себе поновлення в інституті під тиском батьків, роботу «за розподілом» у провінційному місті і подальшу грошову кар’єру в галузі рекламних роликів. Протягом цього часу, він ніколи не припиняє думати про

Єлизавету, і її образ постійно з ним: «*Я уявляв, що незабаром зможу піднятися так високо, що в мене вистачить сил, засобів і потрібних знайомств для того, щоби нарешті зробити щось вартісне*» [41, с. 71].

Життя персонажів переміщується у 1996 рік. Для Дениса, цей час відзначається столичним життям, захистом дисертації, основною роботою в сфері реклами і додатковою роботою лектором на сценарному відділенні кінофакультету. Тут Роздобудько відображає певний ступінь професійного і особистого успіху Дениса. Однак Єлизавета також стає солідною дамою, вона дочекалася із тюрми свого коханого дисидента, а нині відомого політика, батька своєї (колись позашлюбної) доньки Ліки. Її соціальне становище можна коротко описати такою фразою Дениса: «*Часи змінилися, й вона – на коні! А моє чекання було марним, смішним, безнадійним…*» [41, с. 77-78].

Письменниця відображає внутрішній конфлікт Дениса. Він прагне забути минуле, відчути радість життя та знайти смак до нього, однак навіть шукає Лізу, свою колишню кохану, мріючи знову зустрітися з нею. Але коли ця зустріч відбувається, його реакція є змішаною: «*..мене охопив справжній жах. Від того, що нарешті збулася моя мрія — зустріти її, а ще більше від того, що все, що вважав минулим, прожитим і дурнувато-юнацьким, виявилося таким самим болючим, ніби до моїх грудей притисли розплавлений шматок заліза*» [41, с. 80]. По-перше, він відчуває жах від того, що його давня мрія втілилася, і відчуття спокою не настає. По-друге, він розуміє, що час минув, і Ліза стала зовсім іншою людиною, вона стала впливовою та відомою постаттю. Третя точка конфлікту полягає в тому, що Деніс розуміє, що минуле, якому він надавав романтичну цінність, стало таким самим болючим, як і його зустріч з Лізою. У нього виникає почуття втрати, і той самий жах, який він відчув, намагаючись забути минуле, повертається.

Разом із тим події в романі «Ґудзик» розкривають драматичні стосунки і складні обставини, пов’язані з коханням і зрадою. Денис, натрапивши на Єлизавету, почав спілкуватися з її донькою Лікою, не знаючи про їхню родинну

зв'язок. Ліка та Денис відчули між собою зв'язок і розпочали стосунки, після чого навіть одружуються.

Саме одруження є кульмінаційним моментом «Ґудзика» та відображає глибокий конфлікт, який переживає чоловік. Роздобудько розкриває психологічний портрет головного героя Дениса та його взаємини з дружиною Лікою. Денис, не давав собі дозволу на повноцінність сімейного життя, відчуває невідповідність сімейним обов'язкам. Його нестримана натура і нездатність до регулярності та відповідальності руйнують спроби вести звичайний родинний життя. Тож він «*не міг приходити додому вчасно, не вмів планувати «вікенди» й купувати потрібні речі, не збирався відмовлятися від старих звичок і терпіти не міг звітувати про свої пересування містом*» [41, с. 111— 112]

Ліка, з іншого боку, не висловлює претензій чоловікові та терпляче переносить його недоліки. Вона вирішила погодитися з буттям Дениса, навіть якщо це означало більше свободи для нього, ніж вона очікувала. Більше того, І. Роздобудько описує, що жінка у свій спосіб намагалася створити родинний затишок. Для цього авторка вдало використовує прийом замовчування деталей в описі дому героїв. Замість докладного опису інтер'єру, вона акцентує увагу читача на середовищі та атмосфері, а також на зусиллях Ліки створити комфортну атмосферу для свого коханого Дениса: «*Я ходив на роботу, Ліка чекала мене, гарно сервіруючи стіл до вечері*» [41, с. 117].

Цей підхід дозволяє читачеві більше відчути емоційний стан героїв та їхні відносини, а не занурюватися в деталістичність опису. Попри відсутність докладних подробиць, читач може зрозуміти, що головна ідея – бажання Ліки зробити все для того, щоб їхні стосунки були сповнені теплом і злагодою.

Привертає увагу і коментар Лізи щодо квартири Ліки та Дениса, який має глибокий сенс. Її фраза «У вас досить гарно» [41, с. 125] свідчить про зміни в психологічному стані Ліки та, в певному роді, про її розвиток як особистості та домогосподині. Мати Ліки була схильною оцінювати успіхи своєї доньки з практичного і матеріального погляду. Але фраза «У вас досить гарно» вказує на

те, що Ліка обрала інший шлях, де родинний затишок і емоційна гармонія важливіші за матеріальний достаток.

Однак сюжет робить несподіваний поворот, коли виявляється, що Ліка – донька Єлизавети. Ця розкрита таємниця змінює хід подій і ставить питання про те, як реагуватимуть головні герої на цю нову реальність та їхні зв'язки один з одним.

Уже після одруження Денис вирішив розповісти своїй тещі правду про їхні стосунки 25-літньої давності: «*Це був… жах, мара, вишкір долі, удар обухом, чортівня, абсурд, маразм, лажа, кінець усьому, смерть* …» [41, с. 98]. Сцена, в якій Денис вирішує зізнатися тещі в своїх почуттях та стосунках з Єлизаветою, показує глибокий внутрішній конфлікт та емоційний стрес, який переживає головний герой. Але відверта сповідь, яку він робить, викликає обурення та огиду у Лізи, оскільки вона вважає це збігом неприємних подій.

У цілому для Лізи, ця сповідь є неприйнятною, вона ідентифікує її «вульгарною мильною оперою» і «маячнею». Відчуття жінки в цей момент можна пояснити розчаруванням, який вона відчуває через розкриття правди про їхнє давно забуте минуле. Ця сцена відображає складний і конфліктний момент в їхній родині, який перетворюється на драматичну сцену між головними героями.

Однак треба згадати і про Ліку, яка мала бути у відрядженні. Але жінка вирішує придбати шафу як сюрприз для свого чоловіка. Заховавшись у цю шафу, Ліка стає свідком розмови між Денисом і Єлизаветою, під час якої розкриваються таємниці минулого. Тільки уночі чоловік побачить злощасну шафу, та довгих 8 років буде намагатися розгадати, яким чином вона опинилася у його домі.

Ірен Роздобудько відображає важку та драматичну долю Ліки. Вона дізнається правду про інтимний зв'язок Дениса зі своєю матір'ю, що спричиняє її тяжку психічну травму. Втрата ілюзій та виявлення правди про минуле стають надзвичайно складними для героїні, тому від цієї складної життєвої ситуації Ліка вирішує втекти.

Гострий конфлікт у творі загалом відсутній, але внутрішній конфлікт і страждання героїні відображаються яскраво. Загалом внутрішній простір персонажів у романі «Ґудзик» відіграє важливу роль у передачі їхніх емоцій, переживань і змін, які відбуваються в їхньому житті. І. Роздобудько докладно описує мрії Ліки, які розбиваються в одну мить, щоб підсилити трагічний характер долі героїні: «*Усе, що я вибудувала в уяві, зруйнувалося в одну мить – затишний будинок, подорожі, море квітів на підвіконні, зібрана з любов'ю бібліотека, кіт і пес, картини на стінах, фільми, які хочеться дивитися удвох, музика, дощ, сніг, новорічні свята, камін, хрусткі простирадла й, звичайно, приємна важкість немовляти на перехресті рук*» [41, с. 205].

Цей опис містить низку символічних образів, які представляють для Ліки її ідеали і мрії. Наприклад, будинок може символізувати стабільність і безпеку, море квітів – красу і романтику, бібліотека – бажання знань і освіти, кіт і пес – тепло і родину, а камін – затишок і романтику. Вказана цитата допомагає читачеві краще розуміти глибину внутрішніх переживань Ліки та ступінь її втрати після розпаду родини.

Ліка відчуває приреченість та непотрібність власному світу, і це веде її до пошуку істини та перебудови себе. Її шлях до відродження включає в себе страждання та духовну смерть, але він також відкриває нові можливості для перетворення та життя в майбутньому.

Стан чоловіка письменниця подає через вигляд його квартири, звички, які залишися у нього після сімейного життя тощо. Наприклад, І. Роздобудько так зображує балкон Дениса через рік після зникнення Ліки: «*Тоді стояла майже така сама погода. На балконі лежали кавуни. Зараз там скрізь товстий шар вуличної пилюги*» [41, с. 5].

Розуміємо, що зміни в приватному просторі персонажів відображають їхні внутрішні стани і емоції. Привертає увагу опис пилу та недбалості у прибиранні, що вказує на зміни. Коли раніше там були кавуни, які символізували життєрадісність і спільні миті щастя, зараз пил і забуття перетворили цей балкон на символ пустоти та самотності. Він став своєрідним відображенням душевного

стану Дениса, який відчуває втрату та тугу після того, як Ліка зникла. Авторка використовує такі деталі, щоб зробити читача чутливим до емоцій героя та передати його страждання через простір і символіку помешкання.

Епілог роману «Ґудзик» побудований у формі листа Джошуа Маклейна (теперішнього чоловіка Ліки) до Дениса (її колишнього). В цьому листі Джошуа розповідає про подальшу долю героїв твору та свої власні почуття.

Американець відзначає, що мати Ліки потрапила в психіатричну лікарню, батько продовжував займатися політикою, а Ліка сама проходила повторне психотерапевтичне обстеження. Він вбачає появу Ліки в своєму житті як знак долі і відчуває, що вона – та, кого він завжди шукав. Однак, він також зізнається, що Ліка не відчуває до нього кохання, що додає болю і складності їхнім стосункам.

У цілому епілог додає роману глибини та реалізму, а також відкриває нові розміри внутрішніх переживань героїв, показуючи, як життя може вплинути на їхні стосунки і почуття.

Щодо особливостей побудови роману, то як наголошує Н. Галушка, є фатальний збіг обставин, що ліг в основу сюжетотворення в романі «Ґудзик» [**Error! Reference source not found.**, с. 242]. Ірен Роздобудько, використовує цей прийом для створення цікавої інтриги та підкреслення важливості обставин у житті персонажів. Так, Денис, який одружується з донькою жінки, яку він кохав багато років.

Треба згадати і про те, Денис випадково натрапив на світлину Ліки в туристичному альбомі та візитівку Енжі з електронною адресою, що надають роману інтриги та викликають інтерес у читача. Але ці події також можуть здаватися «неправдоподібними», адже підкреслюють велику роль випадковості та фортуни в житті персонажів.

Отже, вказаний прийом, може виглядати нескладним або навіть мелодраматичним, але допомагає підкреслити важливість моментів та рішень у житті героїв і показує, як навіть найдрібніші деталі можуть вплинути на подальший хід подій.

У романі «Ґудзик -2» Ірен Роздобудько дещо відходить від своїх канонів і зображує Єлизавету Тенецьку як жінку, яка, незважаючи на гордість, талант та харизму, втратила частину своєї аури femime fatale, яка властива їй в минулому. Героїня досі привертати чоловіків, проте вона вже не володіє тією ж магією і впливом, що робили її надзвичайно привабливою та й головний акцент у цьому випадку робиться не на ній.

На початку цього роману читач дізнається, що Єлизавету чоловік «запроторив» на лікування після наче б то смерті їх доньки. Денис цю ситуацію коментує таким чином: «*Оскільки мій, так би мовити, колишній тесть ширяв у недосяжних політичних емпіреях, навіть не йшлося про те, аби звернутися до нього по допомогу. Навпаки я бажав тим «емпіреям» згину без вороття. І це дуже ускладнило пошуки місця, до якого він запроторив свою дружину. Вже – колишню*» [42, с. 8]. Тобто можемо говорити про те, що авторка переосмислює образи жінок у романі та наділяє їх новими ролями.

Основний акцент в романі робиться на взаєминах між Денисом і Лікою, їхніх долях, що перетнуться в Києві буремної зими 2013–2014 років. Зустріч Ліки та Дениса у романі «Ґудзик-2. 10 років по тому» має особливий характер, вона є наймиттєвішою та здивувала обох героїв: «*Я присів біля підніжжя святого Михайла і… побачив Ліку*» [42, с. 216]. Письменниця описує зустріч короткими уривчастими реченнями, що переказують зміну думок чоловіка: «*Лише констатував: це не смерть, і не примара, і не наслідок контузії. Це була вона, Ліка*» [42, с. 217].

Для Дениса ця зустріч була дуже несподіваною, адже він шукав її довгий час, але без жодних результатів: «*…Як дивно… Він об'їхав пів чужої країни – охололий, в зеніті міфічної слави і неміфічної самотності[…], з пекучим запитанням – що мусить сказати у першу мить зустрічі, на яку сподівався і якої підсвідомо не хотів, вважав її неможливою, а пошуки – марними*» [42, с. 216].

Серед художніх засобів письменниця активно використовує фразеологічні звороти, крилаті вислови та цитати, що робить її роману художньої цінності, наприклад: «*Спочатку відчував один суцільний жар в голові і повну плутанину в*

думках. Як писав поет – «з журбою радість обнялась». Це було саме те відчуття!» [42, с. 8].

Отже, «Гудзик» має ознаки психологічного роману, в якому Ірен Роздобудько вдало створила глибокий світ внутрішніх конфліктів головних героїв. У цьому романі вона досліджує психологічні аспекти міжособистісних відносин, психологію героїв та їхні внутрішні конфлікти.

2.2. Піджанр філософського роману і його риси в аналізованих творах

Філософський роман відзначається тим, що, незважаючи на наявність сюжету та образів, його головною метою є висвітлення філософських ідей та концепцій. В такому романі автор намагається втілити філософські думки в образах і діях персонажів, роблячи їх резонансними для читача. Важливою рисою філософського роману є жвавість і емоційна переконливість, що допомагають передати глибокі філософські думки через художні засоби.

В енциклопедичній статті жанр філософського роману схарактеризовано як «художній наратив філософського змісту, в якому відповідні поняття видозмінені в образи, розповідь, набирають емоційної переконливості, жвавості» [32, с. 535].

Крім цього, треба вказати, що філософський та інтелектуальний роман часто в літературознавстві зводяться до одного цілого, однак це різні піджанри. В. Герасимчук [15] вважає, що філософський роман і інтелектуальний роман можуть мати спільні риси, але вони відрізняються своєю специфікою і підходами до обробки філософських тем. Філософський роман частіше орієнтується на дослідження морально-етичних питань та внутрішнього світу персонажів. Він може бути більш наближеним до класичних жанрових особливостей літератури та наближатися до повісті або оповіді.

Звідси випливає, що філософський роман спрямований на дослідження моральних питань та внутрішнього світу персонажів, в той час як інтелектуальний роман розглядає більш загальні філософські концепції та може

включати багатошарові міфологічні структури. Обидва вказані жанри можуть мати важливий філософський зміст і впливати на читача, стимулюючи його до роздумів і рефлексій над складними питаннями життя та існування.

Роман «Ґудзик» та «Ґудзик-2» Ірен Роздобудько можна визнати філософським романом через розглядання та обговорення важливих філософських питань та тем. У вказаному творі головні герої, Денис і Ліка, проводять внутрішні роздуми і діалоги щодо важливих аспектів свого життя, таких як кохання, воля, сім'я, індивідуальність та інші. Ці роздуми виходять за межі повсякденних розмов і розглядають питання пошуку сенсу життя, роль кохання, ціни мрій тощо. Письменниця докладно досліджує екзистенційні питання, такі як пошук сенсу життя, відповідальність перед самим собою та іншими, втрата ідентичності, історична свідомість та трансцендентні аспекти людського існування.

На початку роману «Ґудзик-2» Денис розмірковує про своє ставлення до понять підкорення та підкореності, самостійності та співзалежності: «*Я ніколи не міг стати на коліна. Усвідомлюю, що інколи це буває необхідно. Скажімо, в церкві. Адже незручно, якщо ти залишаєшся стояти стовпом, коли всі довкола стають навколішки*» [42, с. 28]. Його вислів «Я ніколи не міг стати на коліна» вказує на його внутрішню незалежність і сміливість в прийнятті власних рішень. Водночас, він розуміє, що існують ситуації, коли слід підкоритися загальним нормам, особливо в релігійних чи культурних контекстах, таких як церква.

Слова «незручно, якщо ти залишаєшся стояти стовпом, коли всі довкола стають навколішки» вказують на необхідність адаптації та зміни свого ставлення, коли це необхідно для збереження гармонії та взаєморозуміння в спільноті. Загалом подана цитата виражає внутрішню суперечність героя щодо своєї незалежності та спільного життя у суспільстві, що є типовим моментом для філософського роману, де розглядаються питання індивідуальності, моралі, та відношення до соціуму.

Денис критикує сучасну систему телебачення: «*Складалось враження, що в країні нормальним життям живуть лише ті, хто оселився «в телевізорі*» [42,

с. 46]. Загалом телебачення почало відображати штучні ідеали та вносити свої корективи у життя українців.

Денис вказує на зміщення цінностей та ідеалів суспільства в сторону життя, яке розгортається на телевізорі. Він спостерігає, що ті, хто активно втягнуті у телевізійні реаліті-шоу та інші телевізійні програми, стають героями і зірками цього віртуального світу, а їхні дії і події стають об'єктом уваги та розваги для глядачів: «*Поодинці і цілими родинами просто в телевізійному просторі золотозубі чоловіки й жінки готували їжу, вигравали квартири, худнули, різали одне одному в очі правду-матку, перевиховували дітей, завойовували мільйонерів, вели розслідування, народжували дітей, обмінювалися партнерами по шлюбу*» [42, с. 47]. Таке висвітлення питання свідчить про штучність ефекту «реальності» в телебаченні, натомість телевізійники використовують маніпуляції і замінюють віртуальною реальністю реальне життя. Ці філософські питання виступають важливою складовою роману і спонукають читача до подальших роздумів про співвідношення реальності і віртуальності, істинних цінностей і телевізійного сценарію.

Окремо варто зосередитися на епітеті «золотозубі чоловіки й жінки», що використовується для опису тих, хто активно бере участь у реаліті-шоу та інших популярних програмах, де головним є успіх та слава. Це може свідчити про відсутність глибокого змісту в телевізійних програмах та прагнення до зовнішнього успіху, збагачення, збільшення аудиторії підписників у соціальних мережа тощо.

Письменниця також вказує на різноманітність телевізійних шоу, включаючи реаліті-шоу, шоу для схуднення, шоу-конфлікти, де учасники висловлюють свої емоції та погляди на певну проблему камерою. Це може вказувати на споживацький підхід до розваг та нестачу важливого та осмисленого контенту.

Денис наголошує: «*На випусках всієї цієї комедії абсурду сиділи досить нормальні, в психічному розумінні, люди, багатьох з них я знав. Вони посміювались і відверто «рубали бабки» з розлогого древа людського прагнення*

бачити власне вивернуте нутро» [42, с. 48]. Особливо у цій цитаті герой акцентує увагу на відображення на телевізорі «комедії абсурду», що вказує на недоречність або нереалістичність вмісту телевізійних передач, які призводять до насмішок та іронії. Вислів «рубали бабки» використовується, щоб підкреслити, що люди заробляють на телевізійних програмах, які відображають хибні погляди на життя, сім'ю тощо.

Привертає увагу прийом обрамлення в літературі, який використовується для створення загадкового або цікавого контексту навколо головної історії, що спонукає читача або глядача до глибшого розуміння або розгадування інтриги. Цей прийом полягає в розташуванні головного сюжету в рамках іншого сюжету або контексту, який вказує на те, що щось значуще або незвичайне трапилося до чи після основної події. Однією з популярних форм прийому обрамлення є використання персонажа, який розповідає історію у минулому чи майбутньому часі, а потім переходить до подій основного сюжету.

У цьому контексті Ірен Роздобудько апелює до факту, що багато людей обмежуються простими та споживацькими інтересами, такими як робота, телевізія та розваги, які відволікають від глибоких духовних цінностей: «*Вони не злі – прості. Що вони бачили? Що знають? Робота – телек – робота. Роботи немає – пиятика. Біда. Хазяїн у них мусить бути. Без хазяїна – біда… Їм важливий спокій – прогнилий, рабський, але щоб тихо було*» [42, с. 254].

Ще у цьому контексті привертає увагу цитата про необхідність вчитися позитивним рисам: «*А чи є такий предмет, котрий вчить віри, любові, людяності, зрештою – патріотизму, правді? Або хоча б того, що не можна бити лежачого, жінку, дитину, не можна красти, брехати, вбивати…» [42, с. 255]*. Письменниця наголошує на важливості виховання та освіти, які сприяють розвитку віри, любові, людяності та інших важливих цінностей. Вона питає, чи існує предмет або навчальна програма, які навчають цим цінностям. Такий погляд Ірен Роздобудько на сучасне суспільство виражає її стурбованість станом моралі та деградацією духовних цінностей у сучасному світі.

У контексті оповіді «Ґудзик» Ірен Роздобудько використовує прийом обрамлення в фразі «*Я померла 25 вересня 1997 року...*». Ця репліка на перший погляд здається загадковою і привертає увагу читача, створюючи інтригу. Вона вказує на те, що історія, яку читач розглядає, є спогадами або подіями, які трапилися в минулому, і розповідається з певної точки в майбутньому.

Не випадково виникає асоціація із «філософією життя» Фрідріха Ніцше, причому тут варто говорити і про Дениса і про Ліку. Так, Денис часто цитує саме цього філософа у своєму щоденнику. Що стосується Ліки, то особливо привертає увагу її монолог про свободу. Для дівчини свобода – це, зокрема, бути собою і бути потрібною: «*Свобода – можливість бути собою, скрізь і завжди. І коли в тебе вірять, незалежно від прибутків, статусу та одягу. Усього зовнішнього*» [41, с. 109].

Ліка розглядає свободу як здатність брати на себе більше, ніж можеш витримати. Вона підкреслює, що це означає бути готовим ставити себе в ситуації, які вимагають від тебе більшої міри відповідальності і зусиль, ніж зазвичай: «*Свобода – брати на себе якомога більше – в десятки разів більше, ніж можеш витримати. Будеш задихатися, гнутися, але в певну мить відчуєш – вантажу немає: його «взято», ти вільний – в слові, в побуті, в коханні… Ти навчився розуміти більше, ніж інші*» [41, с. 110]. Проте вона також стверджує, що в певний момент відчувається, що вантаж стає легший, і ти освоюєш свою свободу. Це внутрішнє відчуття відсутності обтяжливого і здатність жити вільно в різних аспектах життя, включаючи слово, побут та кохання.

Тобто монолог Ліки виражає ідею, що свобода вимагає відваги і визначеності, але разом з тим приносить внутрішнє освіження і зрозуміння. Вона вважає, що через цей досвід людина може розуміти більше, ніж інші, і розвивати свою індивідуальність.

Примітно, що у своєму останньому діалозі Ліка говорить про почуття віри: «*Найстрашніше – втратити віру. Її гублять раз – і назавжди.. А потім шукають. І знаходять виправдання собі. Роблять вигляд, що усе гаразд, і посміхаються. Але голка в серці залишається. З нею можна якось жити. Але*

хіба це життя?» [41, с. 110]. Тобто вона наголошує, що втрата віри є однією з найстрашніших речей, яка може статися з людиною. Віра може бути джерелом сили, надії і внутрішнього покликання. Ліка підкреслює, що коли віру втрачаєш, це подібно до того, як голка впивається в серце, і це призводить до внутрішньої болі.

Денис підіймає проблему рабської ідеології людей, причому себе також зараховує до рабів: *«І не дивіться на мене так! Адже були рабами, рабами й лишилися»* [42, с. 106]. Рабство є складною філософською проблемою, яка займає центральне місце в історії філософської думки та моралі. Вона виникає з питань про волю, гідність, справедливість та права людини, і її вирішення впливає на розуміння соціальних та політичних відносин.

Філософи завжди розглядали рабство як обмеження особистої волі та гідності людини. Вони ставили питання про те, чи може людина бути рабом і чи може існувати справедливе обґрунтування позбавлення індивіда волі та прав. У нашому випадку мова йде також і про внутрішнє рабство – це стан, коли людина відчуває себе обмеженою та безпомічною, неспроможною на визначні вчинки, навіть якщо зовнішні обставини цього не обмежують.

Людина, яка відчуває внутрішнє рабство, може мати низьку оцінку себе і своїх здібностей. Вона може вважати себе непотрібною або неспроможною досягти чогось значущого. Денис відчував себе рабом, адже не міг суттєво змінити хід історії та змінити систему, у якій жив.

Велику роль у романі «Ґудзик» займає і тема «нелюбові». Особливо увагу привертає таке твердження: «*Нелюбов перетворює людину на прокаженого із дзвоником на шиї: його чути всюди, і його дзвін — знак розбігатися для решти. Адже любов такому нещасному потрібна лише як мета, до якої він мусить іти в повній самотності»* [41, с. 119]. Метафора «Нелюбов перетворює людину на прокаженого із дзвоником на шиї» втілює образ прокаженого, який історично став символом відчуження від інших, образ безнадійно хворого. Дзвоник на шиї прокаженого слугує як сигнал про його присутність, однак він не наповнює простір нічим новим.

Авторка також наголошує, що така людина шукає любов як свою мету, але ця мета пов'язана з «повною самотністю.» Ідучи до цієї мети, вона може відчувати себе окремою від світу та його потреб. Ця метафора висловлює філософську думку про важливість любові та спільноти в житті людини. Відсутність цих складових може перетворити життя в існування, де людина відчувається ізольованою і відокремленою. Любов і суспільство є важливими аспектами людського досвіду, які дають життю значення та ціль.

У романі також міститься низка цікавих думок про життя та місце іншої людини в ньому. Наприклад: «*Люди від самого народження й до тієї миті, коли починають розуміти невідворотність свого відходу — поволі перетворюються на кокон спогадів для інших людей*» [41,с. 123]. Однак автор також наголошує, що не всі люди мають однаковий обсяг спогадів, що їхній «кокон спогадів» може бути різним. Тобто, деякі люди мають багатий досвід та багато спогадів, що свідчить про їхнє насичене та цікаве життя, тоді як інші можуть мати менший кокон, що вказує на більш обмежену чи менш насичену життєву історію або інший підхід до життя.

Філософська цінність роману «Ґудзик» поглиблюється через ряд образів і символів, які можуть розглядатися як алегорії філософських ідей. Одними із них є ґудзики з зображеннями янголів. Ліка прикрашає свою джинсову куртку цими ґудзиками, вклавши в них свою талановитість і душу. Ці ґудзики стають символом-оберегом. З іншого боку, ґудзик з зображенням янгола символізує незвичайну природу Ліки, її талант і ніжність, які Денис втратив разом із нею. Цей образ підкреслює тему втрати та невдачі в житті головного героя і робить роман глибоким і філософським: «*Цей янгол тебе обожнює, цей – захистить, цей – убереже, а цей – трохи сердиться… – промовляла вона, поки я возився і застібками*» [41, с. 121]. Крім цього, на наш погляд, символіка ґудзиків підкреслює важливість деталей і мікросвіту у великому світі життя, ілюструє, як маленькі речі можуть мати велике значення.

Сюжет роману «Ґудзик» зачаровує своєю складністю та глибиною персонажів. Ліка, яку тепер називають Енжі (або Анжеліка), пройшла складний шлях від неординарної дівчини з України до американської жінки.

Натомість Денис, який раніше відкинув її, дозволяючи їй поневірятися, тепер шкодує про це, але вже занадто пізно. Джошуа Маклейн, американець, став долею Енжі, рятівником і психологом. Він відкрив у ній нове життя, надавши змогу вибратися зі стану поневіряння та допомігши їй знайти сенс у цьому світі.

Ще один із таких образів – це шафа, яку Денис і Ліка несподівано помічають і яка мала стати символом родинного затишку. Але відповідно до розвитку подій, ця шафа стає чимось більшим, ніж меблі для зберігання речей. Вона стає символом руйнівного впливу минулого і своєрідним саркофагом, де поховане кохання. Саме у тій шафі Ліка почула деталі взаємин її чоловіка та матері.

Авторка описує цю шафу таким чином: «*Мій погляд ковзнув по скляній вітрині. У ній красувалася оригінальна дубова «споруда» – майже кімната – з різьбленими візерунками та всілякими шишечками*» [41, с. 117]. Опис шафи як «оригінальної дубової споруди» з різьбленими візерунками та шишечками може вказувати на багатошарованість і складність сімейних та особистих відносин Дениса і Ліки. Вона стала метафорою їхнього життя, де кожен візерунок і шишечка представляють окремі події, відносини і почуття, які впливають на їхню долю.

2.3. Наративи суспільно-політичного роману у творі «Ґудзик 2»

Уже на початку твору читач може зауважити, що життя персонажів протікає на фоні суспільно-політичного становища України. Розглянемо як приклад вказану цитату: «*Маю на увазі «пристойно» – в контексті всього, що відбулося за роки такого собі «автоматичного» існування, в якому для мене, як і для багатьох моїх ровесників, котрі добряче перемерзли на Майдані*

Незалежності в 2004-му, власна незалежність від обставин стала чи не найважливішим рушієм всіх праведних і неправедних вчинків» [42, с. 28].

У першій частині цитати Денис вказує на те, що після подій, які відбулися на Майдані Незалежності в 2004 році, багато людей стали більше цінувати свою незалежність і вільність від зовнішніх впливів. «Пристойність» може вказувати на здатність жити без тиску або контролю інших людей.

Для чоловіка напрочуд багато означає незалежність у всіх можливих її контекстах. Він вважає, що «власна незалежність від обставин стала чи не найважливішим рушієм всіх праведних і неправедних вчинків». Тож Денис наголошує, що незалежність від обставин (або незалежність взагалі) стала ключовою для всіх їхніх вчинків. Так, для багатьох людей незалежність є тим, що надає їм моральну силу діяти праведно і відстоювати свої переконання.

Загалом, ця цитата відображає те, як суспільно-політичні події і досвід революції («помаранчевої») можуть впливати на індивідуальний погляд на незалежність і самостійність. Для Дениса і багатьох його ровесників ця незалежність стала важливим моральним стимулом для їхніх дій.

Головний герой у цілому змальовує портрет можновладців, порівнючи їх із свинями: «*Я бачив людей у краватках, за цілком благопристойними й навіть патріотичними пиками яких ховалися свинячі писки і кабанячі ікла. Вони порпались у будь-якому багні, де сподівались відшукати золотий жолудь, щоб покласти його в своє, і без того напаковане мотлохом, лігво*» [42, с. 32]. Письменниця використовує сильні порівняння та метафори, які створюють живописний образ можновладців як свиней, що допомагає читачеві легше усвідомити безморальність та корумпованість цих людей.

Вказана цитата з роману «Гудзик-2» Ірен Роздобудько, де головний герой порівнює можновладців зі свинями, має сильний метафоричний характер і відображає критичний погляд на політичну та суспільну ситуацію в Україні. Аналіз цієї цитати допомагає розкрити деякі важливі теми роману:

1. Псевдопатріотичність чиновників. Герой зазначає, що за патріотичними заявами та благопристойною зовнішністю можновладців

ховають свої негідні дії, що вказує на те, що публічний образ можновладців може бути обманливим.

2. Корупція і жадібність. Герой стверджує, що можновладці готові на будь-які корумповані дії, щоб нажити багатство. Це свідчить про широко поширену корупцію в суспільстві та бажання можновладців збагатитися за рахунок інших.

3. Моральний розпад. Герой наголошує на безморальності можновладців і їхній готовності порушувати моральні норми в своїх діях, що вказує на загальний моральний розпад в суспільстві.

4. Вплив на суспільство. Останній рядок цитати підкреслює негативний вплив можновладців на суспільство, описуючи їхню жадібність як навіть більшу, ніж потреби, і зазначаючи, що це призводить до погіршення суспільних умов і загального відчуження.

У цілому, письменниця створює яскравий образ корумпованих можновладців, відзначаючи їхню безморальність та жадібність, і виражає критику суспільно-політичного становища в Україні, де влада і багатство зазвичай зосереджені у руках невідомих і безвідповідальних осіб, які протистоять інтересам суспільства.

Крім цього, Ірен Роздобудько висловлює глибокий сарказм та критику щодо державної влади, політичної еліти та корумпованих чиновників. Вона використовує метафору, порівнюючи їх з кабанами та свинячими писками, що вказує на їхню жадобу та безкультур'я. Ірен Роздобудько підкреслює, що ці політики не лише невідповідальні, але й недостойні своїх посад, а їхні дії завдають шкоди суспільству: «*Я бачив людей у краватках, за цілком благопристойними й навіть патріотичними пиками яких ховалися свинячі писки і кабанячі ікла. Вони порпались у будь-якому багні, де сподівались відшукати жолудь, щоб покласти його в своє, і без того напаковане мотлохом, лігво*» [42, с. 16]. Отже, авторка використовує гострий сарказм та іронію, щоб підкреслити негативні аспекти діяльності політичної верхівки та висловити свої роздуми про сучасну політичну ситуацію.

Письменниця змальовує ситуацію в країні, що мусила завершити певною революцією або іншими змінами: «*Адже добре бачив інше: всередині цього абсурду, мов бікфордів шнур, розгоряється те, що рано чи пізно призведе до вибуху. Якби я міг сказати про це бодай комусь, мене б взяли на кпини, як останнього романтика*» [42, с. 42].

Письменниця використовує термін «абсурд» для опису складності та безглуздості ситуації в країні після «помаранчевої» революції. Вона намагається підкреслити непередбачуваність та безладність суспільно-політичних подій. Вислів «розгоряється те, що рано чи пізно призведе до вибуху» вказує на те, що всередині цього хаосу і абсурду існує потенціал для подальших конфліктів і революцій. Це може бути наслідком незадоволення суспільства та накопичених проблем.

Треба також додати, що герой відчуває потребу поділитися своєю спостереженнями та стурбованістю щодо ситуації в країні, але він боїться, що це погано для нього завершиться: «*Якби я міг сказати про це бодай комусь, мене б взяли на кпини, як останнього романтика*» [42, с. 42]. Це вказує на те, що критика чи попередження про можливі негаразди можуть бути недооцінені або невраховані в суспільстві.

Згодом твір підіймає також низку важливих суспільно-політичних проблем, актуальних для України в період Революції гідності та сьогодення. У цьому романі письменниця висвітлює проблему деградації, споживацького єства та людської обмеженості. Авторка з гостротою звертає увагу на те, як сучасне суспільство може втратити цінності, стаючи простим і бездуховним.

Денис детально змальовує свої будні у ході революції. Зокрема, привертають увагу зіткнення із військовими, які часом були такими ж розгубленими: «*На мосту – кордон з двох танків і солдати з гвинтівками. Це перші танки, які ми побачили. А що нам ті танки та ті хлопчиська з переляканими очима. «Дорогу, хлопці, робочому класу! – кричимо. – Брати ваші йдуть!». Так ті солдатики і танкісти почали допомагати перелазити через той кордон. І знову – весело: всі свої, рідні, всі все розуміють*» [42, с. 86]. Не даремно

авторка зображає місце події міст, що є символічним кордоном або межею між двома різними світами. Це може вказувати на перепону, яку люди мають подолати, щоб змінити своє становище.

Спробувавши донести свої погляди, громадяни доклали зусиль, щоб пересуватися через кордон. Поступово напруженість спадала, і солдати, які спочатку здавались ворогами, стали сприймати Дениса та інших людей як частину їхнього суспільства. Підкреслено, що веселість та єдність повернулися, усі стали рідними. Вказана зустріч стала символом того, як важливі моменти і спільні цінності можуть об'єднувати людей, навіть в умовах загрози та напруженості.

Події, які Денис спільно з іншими учасниками бачив на майдані Незалежності у період Революції гідності, є дуже важливим моментом в історії та символом масових протестів та громадянського руху в Україні.

Скажімо, поява бронетранспортерів, танків та військових на Майдані свідчить про спробу режиму виявити свою силу та показати готовність вживати силу для придушення протесту: «*Дійшли до майдану, а там знову – бронетранспортери, танки, військові. Як в кіно. Не вірилось, що не марю*» [42, с. 92].

У цілому, Денис свідчить не про один глибокий психологічний і політичний напружений момент під час революції. Він демонструє важливість громадянської мужності та рішучості, які привели до зміни режиму, і показує, що люди готові вступати в найскладніші ситуації ради своїх переконань та свободи.

Самогубство офіцера, який заявив про намір стріляти в мирних протестувальників, є символічним та драматичним епізодом. Ця подія відображає конфлікт сумнівів та внутрішньої боротьби, яку деякі військові відчували під час революції, коли їм наказували атакувати власний народ: «*Люди казали, що патрони у них – холості. Не будуть же вони в свій народ стріляти! От ми і поперли прямиком на солдатів. А потім таке було: вийшов поперед*

кордону офіцер, сказав, що отримав наказ стріляти. Тиша запала. А офіцер вийняв револьвер і… застрелився» [42, с. 98].

Опис Денисом жахливих подій під час революції свідчить про трагічні аспекти суспільно-політичних конфліктів: «*Спочатку дали залп у повітря, по деревах. А там діти сиділи. Діти ж вони такі – їм тільки дай щось цікаве подивитися! Посипались звідти, мов яблука»* [42, с. 103]. В цьому фрагменті відзначено небезпеку, яка загрожує навіть найбеззахиснішим учасникам, зокрема дітям. Діти, що цікаво спостерігали за подіями, опинилися в середині небезпечного конфлікту, де життя та безпека стали під загрозою. Авторка використовує метафору «Посипались звідти, мов яблука», для виразного зображення ситуації. Фраза «посипались звідти» передає ідею того, що діти раптово почали рухатися вниз з дерев після того, як над ними дали залп у повітря солдати. Порівняння «мов яблука» вказує на те, що діти спадали або спускалися з дерев так, як яблука впадають з гілки під впливом гравітації.

Також Денис описує жертви революції: «*А потім солдатам вже байдуже було. Адже після першого гріха, наступний, мов раз плюнути – легко пішов. Пекло почалося. Стрілянина. І не з гвинтівок – з автоматів. Біля мене сивий дід впав, дівчина…»* [42, с. 104]. Поступовий перехід від вогню в повітрі до реальної стрілянини показує ескалацію насильства і реакцію влади на громадянський протест. Письменниця обачно підкреслює, що жертвами стали ті, хто не міг за себе постояти.

Цей фрагмент наголошує на важливості мирних методів вирішення конфліктів, захисті прав дітей та необхідності уникання ескалації насильства. Він свідчить про те, що поліція та Збройні Сили мають забезпечувати безпеку і захист громадян, незалежно від їхнього віку та статусу, а не стріляти у мирних людей.

Денис, подаючи описи жахливих подій, які він бачив під час революції, намагається засвідчити драматичну та трагічну сторону конфлікту та насильства, з яким зіштовхнулися люди під час мирного виступу: «*Майдан по-звірячому зачистили. Десятки поранених. Десятки затриманих. Такого Україна ще не*

бачила…[...] «*…відкрито кримінальне провадження за фактом перевищення службових повноважень міліціонерами в ніч на суботу на майдані Незалежності...*» [42, с. 104]. З іншого боку письменниця у такий спосіб намагається документувати та зафіксувати події, які відбулися під час революції. Це важливо для збереження пам'яті про трагічні події та для того, щоб суспільство не забувало про жертви.

Загалом саме описи жертв, зокрема дітей, підкреслюють трагічні наслідки насильства та важливість уникнення таких ситуацій у майбутньому. Вони наголошують на стражданнях і загибелі невинних людей.

Крім цього, авторка критикує тих, хто виконує накази без роздумів і співчуття. Він зауважує, що сьогоднішні солдати можуть боятися втратити роботу та виконують накази, незважаючи на їхню моральну складність. Таким чином, Роздобудько висловлює невдоволення сучасними реаліями і спрямовує увагу на зміну цінностей та норм військової служби.

Крім цього, авторка вказує на чималу кількість жертв, загальний хаос, що відбувався на Майдані у той час: «*Ну і всі кинулись, хто куди. Крики, ґвалт. Кажуть, що тридцять людей тоді загинуло, а я досі думаю, що більше. З нашого цеху тільки шестеро наступного дня на роботу не вийшли… і де їх закопали – тільки зараз стало відомо*» [42, с. 105].

Отже, поданою цитатою Роздобудько засвідчує масштаби жертв та хаосу, які виникли під час революційних подій, і відзначає важливість встановлення правдивих фактів та відповідальності за події, що сталися. Тобто роман на прикладі долі Дениса, що став активним учасником подій, підкреслює трагедію та наслідки, які тяжко понесли громадяни внаслідок боротьби за зміни.

Також у романі можна зауважити низку вузької термінології, пов'язаної зі зброєю, масовими виступами та саме із контекстом подій, що відбувалися в Україні взимку 2013–2014 рр: «*Це була та «<u>важка артилерія</u>», котра чекала на подальший розвиток подій, але не квапила їх. «Хіба вони (малося на увазі «<u>зелені салаги</u>») знають, як підбивати <u>бетеери</u>*?» [44, с. 118].

Зважаючи на політичний контекст, не обходиться і без заниженої лексики: «*Дез, чорт тебе забирай! Якого дідька ти пхаєшся?! Ти ж у статусі журналіста!*» [44, с. 111].

Отже, роман «Ґудзик-2. 10 років по тому» Ірен Роздобудько вражаюче відображає еволюцію не лише героїв, але й українського суспільства. Це не просто історія кохання, а складний, багатогранний твір, в якому авторка майстерно поєднує особисті долі героїв із соціально-політичними подіями в Україні. Роман став своєрідним відображенням глибоких трансформацій, які відбулися в країні протягом останнього десятиріччя. Він висвітлює труднощі переходу від радянської спадщини до сучасної України, включаючи соціальні проблеми, корупцію, політичну нестабільність та багато інших складних аспектів.

Висновки до розділу 2.

Психологічна драма в романах «Ґудзик» і «Ґудзик 2» Ірен Роздобудько відіграє важливу роль у створенні атмосфери та розвитку персонажів. Обидва романи детально розглядають внутрішні конфлікти та психологічні стани Дениса та Ліки і трохи менше Єлизавети, дозволяючи читачам поглиблено розуміти їхні почуття та реакції на події навколо.

Романи «Ґудзик» та «Ґудзик – 2. Десять років по тому» Ірен Роздобудько містять елементи філософського роману через розгортання важливих філософських і філософсько-етичних питань, які перебувають у центрі уваги головних героїв, Дениса та Ліки. Зокрема, головні герої, шукають сенс свого існування і намагаються знайти відповіді на глибокі філософські питання про мету життя, кохання, віри, моральність та людську ідентичність.

У «Ґудзик 2» розглядаються психологічні аспекти суспільно-політичних подій в Україні, зокрема, подій Майдану 2014 року, і вплив цих подій на життя стан персонажів, що дозволяє виділити у творі ознаки соціально-політичного роману.

ВИСНОВКИ

Роман – це один із найбільш розповсюджених та популярних жанрів літератури. Він має численні різновиди, зокрема, психологічний роман, історичний роман, пригодницький роман, науково-фантастичний роман, роман у формі листів тощо. Як жанр роман дозволяє письменникам докладно формуват образи персонажів та показувати їхні зміни протягом сюжету. Читач може спостерігати за еволюцією персонажів, їхніми реакціями на події та внутрішніми конфліктами. Роман може містити велику кількість персонажів, що представляють різні соціальні, психологічні та культурні аспекти, що дозволяє авторам створити багатий та різноманітний світ, в якому розгортається сюжет. Твір цього жанру часто включає в себе внутрішні монологи персонажів, які розкривають їхні думки, почуття та внутрішній світ, що дозволяє читачеві краще зрозуміти мотивацію персонажів. Важливу роль у романах відіграють також портрети персонажів, пейзажі, описи їх помешкань.

Було узагальнено, що жіноча література – це художні твори різних напрямків та жанрів, написані жінками. У таких текстах представниці прекрасної статі прагнуть виявити змістовне наповнення поняття, пов’язане з її проблематикою і поетикою, близькими для жінки. Українська жіноча література має низку видатних представниць, які активно висвітлюють феміністичні теми у своїх творах. Наприклад, Оксана Забужко, наприклад, в своїх романах аналізує жіночий досвід, ставить питання ідентичності та сексуальності. Галина Пагутяк відома своєю поетикою, яка висвітлює життєві та інтимні аспекти жіночого існування. Оксана Пахльовська в своїх романах аналізує ролі жінок у сучасному українському суспільстві. Марія Матіос часто вдається до історичних сюжетів із простого народного життя, зображаючи драму жіночої душі і так далі.

Ірен Роздобудько належить до однієї із найвідоміших в Україні письменниць сучасності, яка плідно працює останні 20 років саме на літературній ниві, написавши понад 35 художніх книг. Народилася майбутня письменниця 1962 у Донецьку, згодом здобула освіту журналістки у Києві.

Заявила авторка про свій літературний хист майже у 40 річному віці, однак до цього працювала журналісткою, редакторкою та займала низку побіжних у її житті посад. Так, 2000 року було видано її перший детективний роман «Мерці». Згодом було написано та по кілька разів перевидано романи «Ґудзик», «Арсен», «Одного разу» тощо. Привертають увагу також твори «Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя» (2006) – це роман-алюзія, який розглядає проблеми виховання та соціальних умов; «Оленіум» (2007) – комедія абсурду, яка відзначається гумором та нетиповими ситуаціями; «ЛСД. Ліцей слухняних дружин» (2013) – цей роман розглядає тему життя у спеціальному ліцеї та виховання дружин; «Метелик не кричить» (2020) – цей роман відзначається глибоким психологічним аналізом головних персонажів та їхніх внутрішніх конфліктів; «Фаріде. Роман-апокриф» (2021) – це роман, який використовує апокрифічні мотиви та розглядає їх в новому світлі та багато інших. Найчастіше у головній ролі її романів постають жінки, які часто беруть на себе чоловічі обов’язки, проявляють кмітливість, гостроту розуму, сильний характер та палку вдачу.

Роман «Ґудзик» відзначається глибоким аналізом психології головних персонажів, Єлизавети, Дениса і Ліки. Роман розповідає історію Дениса і Єлизавети та її Ліки, чия доля перетнулася в дуже несподіваний спосіб через ряд випадкових подій. Авторка ретельно осмислює психологію своїх героїв, розглядаючи їхні внутрішні конфлікти та почуття, занурюється у проблеми минулого, які не дозволяють налагодити сучасне життя. Також описує причини кризи головних героїв; читач розуміє, чому Денис вирішив зізнатися своїй тещі у романові, який у них трапився в молодості, що випадково, сховавшись у шафі, чує Ліка. «Ґудзик – 2. Десять років по тому» – це своєрідне продовження сюжету, де Денис намагається знайти Ліку, що полетіла до Америки, однак зустрічає у Києві на Майдані.

У романах «Ґудзик» та «Ґудзик – 2. Десять років по тому», Ірен Роздобудько втілює філософські складові, через розгортання важливих філософських і філософсько-етичних питань. Головні герої, Денис і Ліка,

перебувають у пошуку сенсу та мети свого існування. Вони стикаються з екзистенційним неспокоєм, докладаючи зусиль у вирішенні філософських питань щодо призначення людини у світі, сенсу кохання та існування, свбоди та брехні тощо. Твори розглядають суперечності між сучасними моральними стандартами та особистими цінностями героїв, особливо в контексті моральних виборів, сімейних стосунків та кохання. Ще авторка використовує символи та метафори для викликання філософської рефлексії щодо сприйняття часу та простору героями.

«Ґудзик – 2. Десять років по тому» висвітлює події національної революції в Україні (Майдан), які стають важливим тлом для розвитку сюжету, тому можемо говорити про видозміну піджанру та зміщення внутрішніх моральних цінностей до політичних проблем. Майдан стає символом боротьби за свободу, справедливість та гідність, і відображення цих ідеалів у поведінці героїв стає важливим аспектом роману. Внутрішні моральні цінності персонажів перебувають під впливом громадських рухів та політичних подій, а читач може дізнатися мотивацію та сподівання протестувальників.

Тобто Ірен Роздобудько виявила неймовірну еволюцію в творчому шляху, яку можна спостерігати, порівнюючи романи "Гудзик" та "Гудзик-2. Десять років по тому". У першому романі письменниця виходила із сфери психологічного, "приватного" та екзистенційного аналізу, фокусуючись на внутрішніх конфліктах та особистих переживаннях героїв. Однак, переходячи до "Гудзик-2. Десять років по тому", Роздобудько розширює масштаби тем і проникає на більш глибокий інтелектуальний та філософський рівень. У цьому романі вона вже не обмежується виключно особистими проблемами героїв, а ставить їх в контекст ширших запитань і викликів світу. В "Гудзик-2" проблеми окремої особистості входять у складний континуум загальних проблем і витоків сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акулова Н. Ю. Коммеморація в художній структурі роману Ірен Роздобудько «Якби». *Молодий вчений*. 2014. № 4(07)(2). С. 20-24.

2. Барбара Н. Жестова поведінка персонажів у романі Люко Дашвар «Село не люди». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2015. № 9. С. 9-13.

3. Белімова Т. В. Образ села в романах Марії Матіос і Люко Дашвар. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського.* Серія : Філологічні науки. 2015. № 2. С. 15-19

4. Бернадська Н. І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія. Київ : Академвидав, 2004. – 368 с.

5. Бернадська Н.І. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві : автореф. дис. … докт. філол. наук : спец. 10.01.06 «Теорія літератури». К., 2005. 36 с.

6. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посібник. К. : Академія, 2011. 336 с.

7. Бовсунівська Т. В. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків.: Вид-во «Діса плюс», 2015. 368 с

8. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів : монографія; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2008. 519

9. Бойченко О. В. «Московіада» Юрія Андруховича як мономіфологічна меніппея. *Питання літературознавства*. 2003. Вип. 10. С. 22–29.

10. Бородій І. Б. Функціонування лексем на означення любові у романі І. Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають". *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Філологічні науки. 2011. Вип. 28. С. 36-38.

11. Вайноренє І. Герої Джейн Остін у дискурсі сучасної англомовної жіночої прози (досвід літературного аналізу романуК. Шин «Три дами Вейссманн з Вестпорту»). *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*]. Серія : Філологія (мовознавство). 2015. Вип. 21. С. 228-231

12. Васьків М. С. Морфологія роману, його жанрові різновиди. Проблема класифікації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Філологічні науки. 2010. Вип. 23. С. 23-27.

13. Вірич О. В. Жіноче щастя як екзистенційна проблема в романі М. Матіос «Майже ніколи не навпаки». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Філологія. 2018. Вип. 34(1). С. 11-16.

14. Герасименко Н. Популярна література кінця ХХ–початку ХХІ ст. : монографія. Тернопіль : Джура, 2010. 264 с.

15. Герасимчук В. А. Специфіка тексту філософського роману : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра. филол. наук : спец. 09.00.08. Київ, 2008. 34 с.

16. Голобородько Я. Елізіум. Інкорпорація стратогем. Харків : Фоліо, 2009. 187 с

17. Голобородько Я. Українська fashion-література : тексти і цінності Ірен Роздобудько. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 1. С. 42–49

18. Голобородько Я. Художнє IQ Ірен Роздобудько. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2011. № 6. С. 5–8.

19. Горбач Н. В. Жанрова специфіка фольк-джаз роману-феєрії «Рай-Мир» Сергія Цюриця. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Літературознавство. 2019. Вип. 4. С. 49-62

20. Горболіс Л. М. Музика як смислова домінанта Роману Ірен Роздобудько «Прилетіла ластівочка». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія.* 2019. Вип. 43(1). С. 12-15.

21. Гуляк Т. М. Феміністичний компонент у жіночому детективному романі: компаративний аспект (на матеріалі творів Ірен Роздобудько «Подвійна гра в чотири руки» і «Випускний вечір» Дороті Сейерс). *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. № 2. С. 470-476.

22. Гундорова Т. Жінка і дзеркало. Ї. 2000. № 17. С. 87–94.

23. Гундорова Т. Постмодерна бездомність. Постчорнобильська бібліотека: український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. С. 159-177.

24. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми : ст. та есеї. Київ : Грані-Т, 2013. 548 с.

25. Джугастрянська, Ю. Ірен Роздобудько: коли жінка поет... *Дивослово*. 2009. № 1. С. 59–61.

26. Заїковська О. М. Роман канадського письменника Дугласа Коупленда «Microseres» як зразок гіпертексту. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. Сер. : Літературознавство. 2009. Вип. 2(1). С. 127-133

27. Касян Л. Г. «Дорога до самого себе». Автобіографія Романа Корогодського: жанрово-тематичні особливості. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Сер. : Філологічні науки. 2013. Вип. 4.11. С. 80-84.

28. Коломієць О. В. Художня рецепція подій Другої світової війни в українській еміграційній літературі крізь призму екзистенційного образу прірви (на матеріалі роману Івана Багряного «Людина біжить над прірвою»). *Мова і культура*. 2012. Вип. 15, т. 6. С. 392

29. Лапушкіна Н. П. Жанрові модифікації сучасного роману (на прикладі роману-тетраедра О. Слоньовської). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки.* 2020. № 1(2). С. 130-135.

30. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 488–492.

31. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. авт.-уклад. Ю. Ковалів. Т. 2. Київ : Академія, 2007. С. 347.

32. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. Т.1 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с

33. Літературознавчий словник–довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К.: Академія, 2006. 752 с.

34. Логвиненко М. І. Концепт «пошук ідентичності» в шміттівській прозі: досвід лінгвокогнітивного аналізу (на матеріалі роману «Ulysse from Bagdad»). *Науковий вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс.* 2014. Вип. 721. С. 32-35

35. Марчук Л. М. Візуалізація філософії чуттєвого сприйняття в романі Ірен Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Філологічна*. 2021. Вип. 18. С. 30-37

36. Мітяй З. Ґендерна проблематика у сучасній жіночій прозі. *Українознавчий альманах.* 2010. Вип. 4. С. 138-141.

37. Нестерук С. М. Жанрово-стильові особливості роману-полар Елізабет Джордж «Гіркі плоди смерті». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологія. 2020. Вип. 9. С. 189-192.

38. Плетена О. О. Жанровий інваріант конспірологічного роману. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філологія.* 2020. Вип. 85. С. 36-42.

39. Роздобудько І. «Масовість» сприймаю, як ознаку попиту» : інтерв'ю з Ж. Куявою *Літ.Акцент*. 2012. URL: http://litakcent.com/2012/11/05/iren-rozdobudko-masovist-spryjmaju-jak-oznakupopytu/ (дата звернення: 8.10.2023)

40. Роздобудько І. «Мені цікаво грати у власну гру» : інтерв'ю з укр. письменницею / записала Атаналія ТА. *Друг читача.* 2010. № 13 С. 4.

41. Роздобудько І. Ґудзик : психол. драма. Харків : Фоліо, 2007. 222 с.

42. Роздобудько І. Ґудзик-2. Десять років по тому. Роман. К.: Нора-Друк, 2015. 320 с

43. Романенко О. Архетип села у високій та масовій літературі (на матеріалі творів Г. Пагутяк, В. Медвідя, Люко Дашвар). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Літературознавство, мовознавство, фольклористика. 2011. Вип. 22. С. 15-19

44. Романенко О. Архетип села у високій та масовій літературі (на матеріалі творів Г. Пагутяк, В. Медвідя, Люко Дашвар). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Літературознавство, мовознавство, фольклористика. 2011. Вип. 22. С. 15-19

45. Сізова К. Інтегровані уроки української мови та літератури на матеріалі твору Марії Матіос «Солодка Даруся». *Український педагогічний журнал.* 2021. № 4. С. 214-221.

46. Смаровоз І. Особливості художнього моделювання простору повсякденності в романах Ірен Роздобудько та Мануели Ґретковської. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* 2021. Том 32 (71) № 4 Ч. 3. С. 115–121

47. Стельмах Х. Теорії жіночого письма та феміністична критика. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. *Пам'яті академіка Леоніда Булаховського.* 2012. Вип. 19. С. 357-365.

48. Теліга О. Вибрані твори. К. : Смолоскип, 2006. 344 с.

49. Титюк А. К. Жіночий детектив: теоретичні та історико-літературні проблеми вивчення. *Від бароко до постмодернізму*. 2013. Вип. 17(1). С. 87-90.

50. Тодоров Ц. Походження жанрів. *Поняття літератури та інші есе*. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. С. 22–39.

51. Улюра Г. Ґендерні студії в літературознавстві: навч. посібник; за ред. В. Л. Погребної. Запоріжжя : Запор. нац. ун-т, 2008. С. 6–20.

52. Філоненко С. Ґендерна проблематика і нова концепція особистості жінки в сучасній українській жіночій прозі. URL: www.bdpu.org/philological faculty/.../s.../gender1.doc (дата звернення: 18.10.2023)

53. Форманова С. В. Механізми кодових перемикань у романі Ірени Карпи «Фройд би плакав». *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету.* 2016. Вип. 35. С. 96-101.

54. Шутова Л. І. Жіноче письмо: міф чи реальність? (лінгвостилістичні особливості сучасної української жіночої прози). Лінгвістичні дослідження. 2014. Вип. 38. С. 176-180.

55. Kristeva J. Tales of Love. New York: Columbia University Press, 1987.